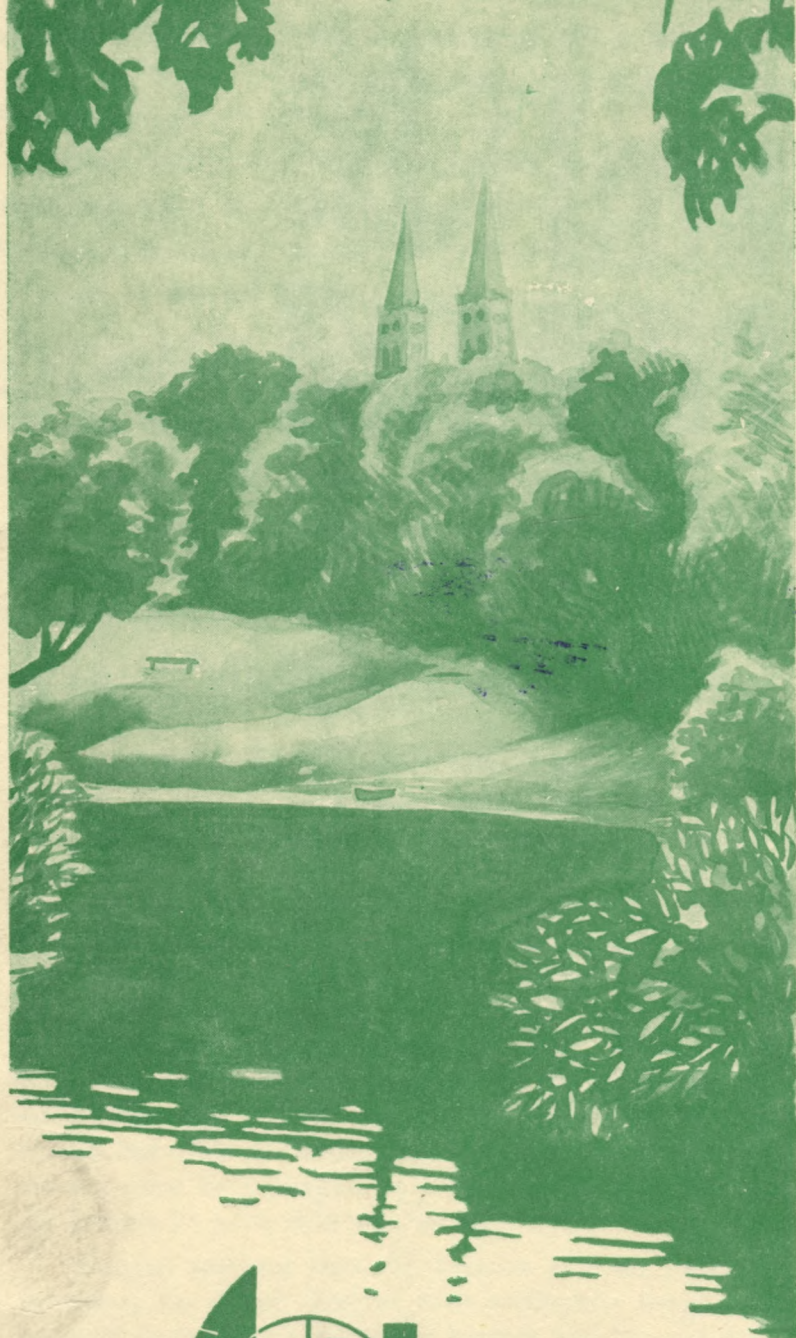

**laišķai
lietuvīams**

liepa-rugp. / july-august 1987

IŠ ARKIV. JURGIO MATULAIČIO UŽRAŠŲ	217	Arkiv. J. Matulaitis
PALAIMINTASIS JURGIS MATULAITIS PRISIMINIMŲ PRIZMĖJE	219	Ses. Ona Mikailaitė
MIRTI PASAULIUI, KAD GYVENTUME KRISTUI	222	Chiara Lubich
GYVA KRIKŠČIONIŠKA DVASIA	223	Aldona Kamantienė
LIETUVIŠKOSIOS KATALIKYBĖS ŠAKNŲ BEIEŠKANT	226	Vytautas Bagdanavičius, M.I.C.
LIETUVOS KRIKŠTAS (eil.)	232	Henrikas Nagys
EKONOMINIS TEISINGUMAS VISIEMS	233	P. Daugintis, S.J.
NENIEKINKIM SAVO PROSENELIŲ!	238	Paulius Rabikauskas
VISA ŠIRDIMI MYLĖJO JAUNIMĄ	239	K. J.
DVIKALBIŠKUMAS SVETUR	241	Dr. Algis Norvilas
JAUNIMAS IR LIETUVIŠKA VEIKLA	243	Rima Polikaitytė
TĖVYNĖJE	245	Gediminas Vakarīs
KALBA	248	Juozas Vaišnys, S.J.
ĮVAIRYBĖS	250	Red.
ŠYPSULIAI	251	Red.
TRUMPAI IŠ VISUR	251	Juoz. Pr.

Šio numerio iliustracijos — nuotraukos iš pal. Jurgio Matulaičio gyvenimo ir veiklos.
Viršelio piešinys — Rasos Sutkutės.

Laiškai Lietuviams — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July / August, when bimonthly, for \$10.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. POSTMASTER: Send address changes to **Laiškai Lietuviams**, 2345 W. 56th Street, Chicago, IL 60636.

IŠ ARKIV. JURGIO MATULAIČIO UŽRAŠŲ

Duok, Dieve, kad aš, visiškai savęs išsižadėjęs, kaskart vis labiau Tavyje ir Tavo šventojoje valioje paskęsčiau. Gerai jaučiu, kad tik tada žmogus tikrą Dievo vaikų laisvę įgyji, kada, išsinėręs ir savimeilės kailio, apsisiauti Kristaus dvasios ir malonės rūbu; kada, savęs, šio pasaulio ir piktosios dvasios tikrai išsižadėjęs, pradedi įeiti, įsigilinti į Viešpatį Dievą; kada, sugedusį kūną ir šio pasaulio ankštutėlę gūžtelę dvasia apleidęs, apsigyveni Aukščiausiojo būstuose. Kaip tada pasidaro protas aiškus, dvasia laisva, širdis plati ir atvira! Tik tada iš tikrųjų pradedi jausti, kad visi žmonės yra broliai, o žmonija — tai tik viena šeimyna. Ir pradedi karšta širdimi visus apglbti, visus prie savo širdies imi maloniai glausti. Įmanytum — visą kraują po lašelį atiduotum, kad tik tuos savo brolius, tą Dievo šeimynėlę prie Dievo ir prie Bažnyčios atvestum, kad su Kristumi juos suvienytum. Kada Dievo meilė, į mūsų širdį įžengusi, ją praplečia, tada joje taip erdvu pasidaro, kad visi žmonės be jokių skirtumų, ar tai luomų ar tautos, į ją sutelpa.

Kuomet žmogaus siela, Šv. Dvasios pagauta, pakyla ir nuskrieja į tas aukštybes, kur Švenč. Trejybė savo amžinybėje neapsakoma, neišreiškiama, begaline garbe spindi, šviečia, ir kuomet nuo tų aukštybių apmeti akimi šį pasaulį, kaip jis atrodo menkutis, mažas! Iš tų amžinybės aukštybių į šį pasaulį žvelgdamas, išmoksti, kaip pridera įvertinti kiekvieną šios žemės daiktą ir kiekvieną savo vietoje pastatyti; išmoksti daiktais, kaip įrankiais, naudotis didesnei Dievo garbei. Ką tai padės amžinybei, didesnei Dievo garbei, Bažnyčios gerovei, sielos išganymui, mano pažangai? Duok, Dieve, kad į viską žiūrėčiau iš amžinybės aukštybių ir viską amžinybės svarsčiais sverčiau. Reikia į viską žvelgti amžinybės žvilgsniu.

Arkivyskupas Jurgis Matulaitis, 1987 m. birželio mėn. 28 d. paskelbtas palaimintuoju.

Atsidėjus reikia visur ieškoti Dievo ir stengtis jam įtikti. Bet Viešpats Dievas taip yra malonus ir geras, kad jis pirmutinis mūsų ieško. Savo malone jis mus kelia, žadina, kad pabustumė iš dvasinio susnūdimo. Jis nuolat mus skatina ir ragina, kad dirbtume jo garbei. Jis mus veda ir traukia aukštin į tobulybę ir prie visokių gerų darbų sielų išganymui bei Bažnyčios labui. Tik nereikia kliudyti ir trukdyti Dievo malonės įtakai, nereikia daryti kliūčių Dievui mūsų sieloje. Priešingai, reikia pašalinti tas kliūtis, reikia pasiduoti Dievo malonei. Reikia sutraukti, nieko nebojant, vieną paskui kitą tuos pančius, tas virves ir virvutes, kurios mūsų sielą laiko pririšusios prie mūsų savi­meilės, prie mūsų kūno ištaigų, prie mūsų valios visokių užgaidų, prie mūsų proto žemiško išmanymo ir neduoda jai pakilti. Reikia sutraukti ir sudaužyti tuos pančius, kurie mus laiko prirakinę prie šio pasaulio daiktų ir daiktelių bei visokių menkniekių, suvaržę tuščios garbės geismų ryšiais. Reikia numesti šalin nuo savo pečių tą sunkią našta, kurią mums yra užkrovęs nereikalingas atsižvelgimas į tuščią žmonių nuomonę, kuri taip dažnai mus, kaip sloga, sleigia. Reikia drąsiai numėtyti nuo savo kelio tuos visus gramozdus, paniekinti tas visas baidykles, kurias mums prieš akis mėgsta statyti kryžiaus, kentėjimų, vargų ir bėdų, persekiojimų nepasisėkimų baimė. Žodžiu, reikia nebijoti apmirti, kaip tam grūdui, kurį mini Evangelija, įbertam į žemę. Kol grūdas nebus apmiręs, jis vienas nenaudingai gulės žemėje; tiktai kada bus apmiręs, jis išduos gyvybę ir atneš keleriopą vaisių.

Kada žmogus bus sau ir pasauliui tikrai numiręs, tik tada jis atgims Dieve ir gausių vaisių išduos. Kas taip savo sielą pragaišins Dieve ir dėl Dievo, atras ją vėl, tik šventą, skaisčią, sudieviną, ir išganys ją, o per ją daug kitų. O kas, įsikirtęs į savi­meilės virves, laikysis savo sielos, liks vienas sau gulėti, kaip anas sudžiūvęs grūdas. "Kas myli savo gyvybę — ją pradžudys, o kas nekenčia savo gyvybės šiame pasaulyje, išsaugos ją amžinajam gyvenimui" (Jn 12,25). Jei tik mes tikrai ieškosime Dievo ir visiškai

būsime pasidavę jo valiai, tai, be abejo, Viešpats Dievas prie visko mus prives. Ne visi šventieji išsyk pašoko iki aukšto tobulybės laipsnio. Daug šventųjų tik iš palengvo, ilgus metus dirbę, vargę, priėjo prie aukštesnio šventumo laipsnio. O priėjo dėl to, kad nesiderėjo su Viešpačiu Dievu, nesipriešino jo valiai, nestatė kliūčių jo malonei; tik drąsiai, noriai, veikiai viską ap­leisdavo, visko išsižadėdavo, jei ko Dievas iš jų pareikalaudavo; nesibijodavo viską Dievui pašvęsti, paaukoti. Užtat ir Dievas juos prie visko privedė: prie tobulybės ir prie gerų, naudingų darbų Bažnyčiai ir sieloms.

PALAIMINTASIS JURGIS MATULAITIS PRISIMINIMŲ PRIZMĖJE

SESUO ONA MIRAILAITĖ

Kaupiant medžiagą ark. Jurgio Matulaičio bylai vesti Romoje, buvo surinkta daugybė paskirų asmenų prisiminimų apie jį, apklausinėjant liudininkus iš įvairių jo gyvenimo tarpsnių. Ir Lietuvoje buvo renkami įvairių asmenų prisiminimai. Jie vaizdžiai atkuria Matulaičio asmenybės bruožus, o ypač jo santykius su žmonėmis — kokį įspūdį jis darė tiems, su kuriais teko susitikti. Taigi čia noriu bent mažą dalelytę tos medžiagos pateikti. Šie trumpi pasakojimai parodo, kodėl ark. Jurgis Matulaitis buvo ne tik *kilnus*, bet ir *šventas* žmogus.

MATULAITIS IR VAIKAI

Būdamas klieriku Kielcų ir vėliau Varšuvos seminarijoje, Jurgis Matulaitis vasaros atostogų metu parvažiudavo į tėviškę ir dažnai talkindavo prie parapijos darbų Marijampolės bažnyčioje. Būdamas diakonu, ir pamokslus sakydavo. Kartą vienos šventės išvakarėse jis padėjo puošti bažnyčią. Kalė vinis vainikams kabinti. Aštuonmetis berniukas atidžiai stebėjo darbą. Pajutęs vaiko susidomėjimą, Matulaitis jį užkalbi­no:

Palaim. Jurgio Matulaičio sarkofagas Marijampolės bažnyčioje.

— Ar tau patinka bažnyčia, pamaldos? Kai užaugsi, gal norėsi kunigu būti? Gerai, kad domiesi, ką daro suaugusieji. Išmoksi puošti, tada ir pats puoš bažnyčią. Gerai — mokykis, stebėk.

— Aš ne dėl to, — atsakė berniukas vaikišku paprastumu. — Aš tik noriu žinoti, ar kunigėlis keiksis, kai plaktuku už-

duos sau per pirštus. Mano tėtis visada keikteli.

Vaikui didesnę išpūdį padarė kunigėlio kantrybė, negu gražūs jo žodžiai. Nors nežinia — gal ir žodžiai, lyg mažutė sėkla, krito širdin ir vėliau subrandino vaisių.

Visą gyvenimą Matulaitis rodė ypatingą dėmesį vaikams. Pats, dar mažas būdamas, liko našlaičiu, augo vargingose sąlygose ir labai jaunas susirgo kaulų džiova. Todėl turėjo daug meilės ir užuojautos vaikams ir jaunimui, kiekviena proga raskamas laiko pasikalbėti, padrąsinti, pamokyti.

1921 m. vyskupas Matulaitis lankė Lazdūnų parapiją, klebonu ten buvo kun. K. Gumbaragis. Jis ruošė pirmuosius mokinius į Vytauto Didžiojo gimnaziją Vilniuje. Vienas jo numatytų kandidatų ėmė abejoti, ar vykti į Vilnių, ar ne. Ypač būkštavo jo motina. Mat, Juozelis šeimoje jauniausias, o laikai neramūs. Klebonas pasiūlė vaikui pasikalbėti su vyskupu. Tačiau šis bijojo:

— Ką aš galiu vyskupui sakyti?

— Tu nieko nesakyk, — drąsino jį klebonas, — tu tik klausyk. Vyskupas pats kalbės.

Taip kalbėdamas, įleido berniuką į sodą ir uždarė vartelius. Berniukas atsistojo priešais vyskupą.

— Girdėjau, kad rengiesi į gimnaziją, — pokalbį pradėjo Matulaitis. — Gerai darai, vaikeli.

— Bijau, kad sunku bus mokytis, — išdrąsinęs prabilo Juozukas. — Aš svetimų kalbų nemoku.

— Nebijok sunkumų, — tarė vyskupas, — ir man buvo sunku mokytis. Mokiausi ir daug kalbų išmokau. Gera yra mokėti svetimų kalbų. Štai stalas lenkiškai "stół", o vokiškai "Tisch"... Važiuok į gimnaziją ir mokykis.

Atsisveikindamas vyskupas Matulaitis palaimino berniuką. Šis susitikimas nulėmė Juozuko ateitį. Grįžęs namo, papasakojo namiškiams savo pokalbį su vyskupu. Nusi-ramino ir mama, nebeprisitaravo jo išvykimui į Vilnių.

1915 metais, karui tebesiaučiant, kun. Jurgis Matulaitis, buvo įstrigęs Lenkijoje,

negalėjo grįžti Šveicarijon, kur Friburge jau buvo įsteigęs marijonų naujokyną. Bielanuose, netoli Varšuvos, jis gavo leidimą perimti apleistą kamendulų vienuolyną. Ten įkūrė namus lenkams marijonams. 1915 m. vasarą vokiečiai užėmė Varšuvą. Varšuvos miesto valdžia kun. Matulaičiui pavedė globoti invalidus, kurie gyveno apleistuose kamendulų nameliuose ir taip pat karo našlaičius. Su lenkių vienuolių pagalba Matulaitis išvalė ir suremontavo namelius, invalidus perkėlė į tinkamesnes patalpas, o našlaičius apgyvendino nameliuose.

Diena iš dienos Matulaitis pats vežimu važinėjo į Varšuvą ieškoti maisto savo globotiniams, arba anglių krosnis kūrenti, kad vaikeliai nesusaltų. Dažnai grįždavo labai išvargęs, bet patenkintas, sėdėdamas ant bulvių arba anglių prikrauto vežimo.

Apylinkės žmonių atmintyje ilgus metus išliko pasakojimai, kaip tas geras kunigas profesorius kovojo su vokiečių valdininkais gauti maisto našlaičiams. Jį matė stovintį ilgose žmonių eilėse įvairiose vokiečių įstaigose.

— Esi kunigas, galėtum daugiau pasitikėti Dievo Apvaizda. Kam čia mane varginti? — kartą kun. Matulaičiui atkirto nekantrus vokiečiai.

— Tai tiesa, — ramiai atsakė Matulaitis, — bet juk Dievo Apvaizda veikia per gerus žmones.

Nuleidęs galvą iš gėdos, vokiečiai išrašė reikalingą prašymą maistui.

Kitą sykį vokiečiai valdininkas ėmė Matulaitį barti ir plūsti, kam jis lenda, maisto prašinėja, kai visiems jo taip trūksta. Matulaitis ramiai išklaušė plūdimo ir, kai vokiečiai jau buvo išliejęs visą savo tulžį, pasakė:

— Visa tai buvo man, o dabar — ką duosit dviem šimtam našlaičių?

1919 metais, Matulaičiui vos pradėjus vyskupauti Vilniuje, jis susidūrė su dideliu žmonių vargu mieste ir apylinkėse. Karas atnešė skurdą ir badą. Kovo mėn. 23 d. vyskupas pažymėjo savo užrašuose, kad jį aplankęs kun. Nikodemus Raštutis, grįžtas iš Orenburgo, nuo Uralo, su lietuvių vaikų

prieglauda. Jų iš viso 107 žmonės. Tas sumanus kunigas buvo gavęs kelis traukinio vagonus ir ten sutalpinęs visą prieglaudą ir jos turtą. Atvežęs Vilniun, ieškojo, kur prisiglausti. Tuo metu Vilnių valdė bolševikai. Jie sutiko vaikams užleisti Trinapolį, Vilniaus vyskupų vasaros rezidenciją, esančią apie 7 km už Vilniaus. Be abejo, toks buvo paties vyskupo patarimas. Rudeniop bolševikai net paskyrė kareivį, kuris mokiniams padėjo gintis nuo klajojančių ir maisto ieškančių kareivių ir šiaip vagių.

1920 metais, lenkams išvarius bolševikus ir patiems užėmus Vilnių, Matulaitis gavo lenkų valdžios oficialų raštą, kad Pilsudskis grąžina Trinapolį jo tikram savininkui — Vilniaus vyskupui. Ši nuosavybė skiriama vyskupo asmeninei rezidencijai ir todėl duotas įsakymas iš ten pašalinti prieglaudą. Vyskupas Matulaitis raštu padėkojo už dovaną ir prašė prieglaudos nešalinti, nes jis nenorįs, kad dėl to nukristų nors vieno vaiko ašara. Prieglaudą jis paėmė savo žinion. Kun. Raštučiui ją padėti vesti Matulaitis paskyrė seserį Agotą Kudirkaitę, jo įsteigtos Vargdienių seserų vienuolijos narę, kunigo Felikso Kudirkos seserį.

Prisimindamas tuos laikus, kun. dr. K. Pūkėnas pasakojo:

"Aš mokiausi vienoje klasėje su tais, kurie gyveno Trinapolio prieglaudoje. Vyskupas Jurgis mylėjo visus, o nuskriaus tuosius, našlaičius, ligonius labiausiai. Dažnai lankydavo prieglaudas, vaikų lopšelius...

Vasaros metu vyskupas atvykdavo į Trinapolį porai savaitių pailsėti. Gyventi po vienu stogu su vyskupu vaikams buvo didelis džiaugsmas. Jie pasakodavo, koks jis malonus, tėviškas, kaip mėgsta su jais pasikalbėti. Vaikai iš savo pusės stengdavosi jam rodyti savo meilę: smėliu išbarstydavo jo pasivaikščiojimo alėją, primėtydavo joje gėlių".

Keli prieglaudos auklėtiniai buvo liudininkai Matulaičio byloje Romoje.

1919 m. gegužės mėn. vyskupas Matulaitis buvo nuvykęs į Varšuvą susitikti su nuncijumi Achilles Ratti ir aptarti Vilniaus vyskupijos padėtį. Neilgai trukus

monsinjoras Ratti pats privačiai atvyko į Vilnių kaip vyskupo svečias. Būdamas Vilniuje, aplankė Aušros Vartus ir taip pat panorą aplankyti šv. Kazimiero karstą. Vieną rytą, vyskupo kanclerio lydimas, nuėjo į katedrą, nes šv. Kazimiero koplyčioje turėjo aukoti šv. mišias. Vyskupas Jurgis liko namuose ir mišias, kaip paprastai, atnašavo savoje koplyčioje. Jam patarnavo jaunas, maždaug 15 metų vaikas, Juozas Kanopka. Šis berniukas lankė gimnaziją Vilniuje.

Po mišių pasimeldęs, vyskupas nuėjo į savo kambarį. Patarnautojas prieškambarėje pastebėjo monsinjoro paliktus daiktus — violetinį apsiaustą, plačią itališką skrybėlę ir lazdelę. Berniukas sumanė iškrėsti, pokštą. Apsivilkęs monsinjoro rūbais ir nuėjo į svečių valgomąjį. Ten seselė ruošė stalą pusryčiams. Pamačiusi monsinjoro rūbais apsivilkusį vaikną, pamanė, kad tai iš katedros grįžęs svečias ir tuojau klypt ant kelių, siekė jam ranką bučiuoti. Vaikas neišlaikė — prapliupo juoktis. Sklėstelėjo violetinį apsiaustą ir parodė savo paties rūbus, greit viską padėjęs į vietą, movė laukan, kad jo nebartų.

Kitą rytą nebeatėjo patarnauti vyskupo mišioms.

— Kas čia šiandien su tavimi? — pasiteiravo jo draugas Edmundas Basys, gyvenęs viename kambarėje su Juozu. — Kodėl neini? Aptingai?

— Kad aš vakar ten nei šiaip, nei taip pasielgiau, — teisinosi Juozukas.

Po pietų žiūrim abu — vyskupo pasiuntinys ateina į mudviejų butą, nešinas vizitine kortele. Vyskupas kviečia Juozuką pas save.

— Na, dabar tai gausiu barti, — baiminosi vaikas, ruošdamasis eiti. — Matyt, seselės bus mane apskundusios vyskupui.

— Nebijok, — drąsinau jį. — Vyskupas geras — tavęs nebars. Galiu garantuoti.

Kaip su didele baime išėjo, taip su dar didesniu džiaugsmu grįžo. Pasakojo, kaip vyskupas ir jo svečias monsinjoras jį apdovanojo saldainiais ir pinigais.

— Koks malonus tas svečias iš Italijos. Jis man vis tapnojo per petį ir kažką vis

kalbėjo, kalbėjo. Bet ne lietuviškai — aš nieko nesupratau.

Juozukas nežinojo, kad su juo kalba busimasis popiežius, Pijus XI ir busimasis arkivyskupas Matulaitis — palaimintasis. Baigęs 6 klases Vytauto D. gimnazijoje, Juozas Kanopka įstojo į Vilniaus kunigų seminariją, tačiau nepasiliko. 1929 m. baigė gimnaziją ir įstojo į Vilniaus universitetą. Suorganizavo Vilniaus lietuvių studentų sąjungos dramos sekciją ir jai vadovavo iki 1937 m. Vilniaus krašte suruošė apie 150 lietuviškų dramos vakarų. 1937 m. buvo ištremtas į nepriklausomą Lietuvą. 1940 m. vadovavo *Vaidilos* teatrui Vilniuje. Pats rašė dramos veikalus ir vaidino. Okupuotoje Lietuvoje vaidino valstybiniame akad. dramos teatro kolektyve ir taip pat pasirodė keliuose lietuviškuose filmuose.

(B.d.)

MIRTI PASAULIUI, KAD GYVENTUME KRISTUI

CHIARA LUBICH

"Jūs juk esate mirę, ir jūsų gyvenimas su Kristumi yra paslėptas Dieve" (Kol 3,3). Šie labai stiprūs žodžiai glaustai pateikia viso krikščioniško gyvenimo pagrindinį įstatymą. Krikštu mes mirėme pasauliui bei nuodėmei ir prisikėlėme naujam gyvenimui. Kristus apsigyveno mumyse, ir mes pradėjome gyventi jam. Šv. Paulius savo žodžiais "esate mirę" mums sako, kad pasaulis, t.y. mūsų buvęs gyvenimas su sava galvosena, klaidomis, vilionėmis, mums daugiau neturi egzistuoti. Visa tai negali turėti mums įtakos, jei mes pradėjome naują gyvenimą su prisikėlusiu Kristumi. Krikščionis turi visiškai atsiduoti jam ir jo malonės gyvenimui.

Tačiau, nors krikštu ir pradėjome naująją realybę, palinkimas į blogį vis mumyse pasilieka. Jam nugalėti mūsų pilnas bendradarbiavimas su malone yra esminis. Visiškas mirimas pasauliui ir sau yra tikslas,

kurio reikia siekti, ir tai daryti pareikalaus ilgo laiko pastangų. Kasdieną turėsime atnaujinti krikšto pasižadėjimus ir kasdieną ryžtingai sakyti sau *ne*, kad Kristus galėtų gyventi mumyse. Kiek stengsimės mirti sau ir pasauliui, tiek Jėzus gyvens mumyse, jo šviesa ir meilė vis labiau užvaldys mūsų protą ir širdį. Mes patirsime vis didėjančią vidinę laisvę, norėsime daryti gera ir džiaugsimės visiškai nauju džiaugsmu. Kiek Jėzus užvaldys mūsų vidų, tiek proporcingai mažės mumyse pasaulio patrauklumas ir lengviau galėsime jo siūlymams sakyti *ne*.

Ką šv. Paulius čia mąstomais žodžiais mums sako, vis labiau bus tikra: mes "mirsime", ir mūsų gyvenimas bus paslėptas su Kristumi Dieve. Pasaulis su jo apgaulingomis vilionėmis daugiau mums neturės reikšmės, mes juo nesidomėsime. Tik Jėzus bus mums viskas. Mes džiaugsimės, gyvendami jame, galėdami darbuotis jo karalystei, dalyvaudami jo nuostabiame gyvenime. Jo gyvenimo pasaulis negali matyti ir suprasti, bet vieną dieną jis apsireikš visu savo grožiu.

Ką mes turėtumėm daryti, kad čia mąstomi žodžiai mumyse pildytųsi? Pirmiausia, neturėtumėm stebėtis pamatę, kad mumyse dar yra tendencijų, nelinkusių pasiduoti Jėzaus valiai. Verčiau nusižeminę prisipažinkime jam, kad esame silpni, prašydami mums padėti. Galime būti tikri, kad jis padės. Tik jo malonė gali pašalinti iš mūsų širdžių nevaldomų polinkių šaknis, kurios ten dar tūno. Žinoma, mes savo dalį taip pat turime atlikti ryžtingai. Tai reiškia, kad mes neturime pasiduoti pasaulio įtakoms, kad nebūtumėm išstatyti pagundoms, griežtai atsiribodami nuo visų nuodėmės galimybių.

Tad gyvenkime pagal Jėzaus mokymą, ypač pildydami jo artimo meilės įsakymą. Stenkimės vis geriau tarnauti Jėzui, mylėdami artimą. Tai yra geriausias apsimarinimas, labiausiai patinkantis Jėzui. Artimo meilė yra konkrečiausias būdas mirti sau, kad Kristus galėtų augti mumyse.

Iš anglų kalbos išvertė
Kostas Paulius

GYVA KRIKŠČIONIŠKA DVASIA

*("Laiškų lietuviams" suaugusiųjų konkurse
II vietą laimėjęs rašinys)*

ALDONA KAMANTIENĖ

Kiekviena vertybė ar idėja yra tiek naujinga ir svarbi, kiek ji yra gyva. Vertybė yra gyva, jeigu ją savyje atpažįstame, ją gyvename ir norime ją matyti kituose, ją kitiems perduoti.

Krikštas ir tapimas krikščioniu nesibaiigia Krikšto sakramento suteikimu mažam kūdikiui. Prie krikšto reikšmės ir esmės užkliuvau, kai prieš keletą mėnesių stebėjau savo dukros šeimą, besiruošiančią jų pirmojo kūdikio krikštui. Dar kūdikiui negimus, buvo studijuota krikšto reikšmė, tėvų pareiga tam busimajam krikščioniui ir pati krikšto liturgija, kad ją padarytume kaip galima reikšmingesne to įvykio dalyviams.

Per krikštą įsipareigojame patys, ar per savo tėvus, pasisakyti už Kristų ir Jį sekti savo gyvenimu. Kažkur skaičiau ne taip jau gražiai skambantį posakį: "Are we only hatched, matched and dispatched Christians?" Ten buvo keliamas klausimas, ką reiškia būti krikščioniu ir ar mūsų krikščionybė pasireiškia tik kūdikio pakrikštijimu, moterystės sakramento priėmimu ir, mirties atveju, kai šaukiame kunigą teikti ligonių patepimą mirštančiajam. (To sakramento dar labai bijome ir bandome atidėlioti iki paskutinės minutės). Suminėjau tris atvejus žmogaus gyvenime — krikštą, nuodėmę ir mirtį, kuriuos dažniausiai taip pat net ir nepraktikuojantys katalikai norime, laikui atėjus, bažnyčioje sutvarkyti "kaip pridera". Kiti savęs užklausimai būtų: ar esame tik "krizės krikščionys" ir ieškome Dievo, kai jau niekas kitas negelbsti? Ar užtenka save vadinti krikščioniu, jeigu buvome pakrikštyti, kilome iš katalikiškos šeimos, bet retai dalyvaujame mišiose, dar rečiau atliekame kitas tikėjimo praktikas? Ar užtenka save vadinti krikščioniu vien todėl, kad matome save gerai besielgiančius, atsakingus žmones?

Popiežius Paulius VI kėlė šį klausimą savo dokumente "Evangelii nuntiandi". Jis tvirtino, kad šiandien yra labai didelis skaičius žmonių, kurie neatsisako savo formalaus krikšto, bet yra jam visiškai abejingi, negyvena krikšto pažadais. Kiti tik iš vardo krikščionys esame tie, kurie reguliariai einame į bažnyčią ir vykdome minimalią savo pareigą, bet neaugame tikėjime. Dar kiti atliekame savo pareigą ir su entuziazmu puolame į bažnytinę veiklą, bažnytines programas. Abu pastarieji krikščionio tipai meldžiasi tik kartais ir dažniausiai tik krizės atvejais, kai jaučia, kad viskas, kas vyksta jų gyvenime, nebėra jų kontrolėje. Tokie vos praktikuojantys krikščionys menkai supranta moralės ir krikščionių vertybių reikalus. Jie nemato reikalo daryti asmenišką atgailą ir labai retai atlieka išpažintį. Kristus ir Jo skelbiama Evangelija jų beveik nepaliečia. Dar toliau matome pareigingus krikščionis, kurie nori tarnauti Dievui ir jungiasi į bažnytinį gyvenimą. Jie vertina ir myli mišias, bando jose dalyvauti net kasdien, jei yra įmanoma, tačiau neskelbia Evangelijos kitiems. Nepaisant reguliarios išpažinties, tos pačios nuodėmės jų gyvenime kartojasi metai iš metų. Nežiūrint kasdieninės maldos, šie pareigingieji krikščionys turi labai mažai supratimo, kaip sueiti į artimą ryšį su gyvuoju Dievu. Jie turi tikėjimą, bet vis dėlto jiems kažko trūksta. Jiems trūksta asmeniško Jėzaus pažinimo ir Jo kryžiaus atperkančios galios išgyvenimo, kas galėtų pakeisti jų gyvenimą.

Šie visi minėti krikščionybės aspektai, kaip matome, anaipatol nėra užbaigti. Kardinolas Newman, kalbėdamas apie tikėjimą, sakydavo: "Augimas ir keitimasis yra įrodymas, kad gyvename. Jeigu neauga mūsų didesnis Dievo pažinimas, kaip galime žinoti, kad Jo meilė yra mumyse?" Nėra lengva matuoti savo tikėjimo augimą, bet vis tiek jis turi augti.

Taigi, norint būti krikščioniu, neužtenka būti pakrikštytu. Norint būti krikščioniu, neužtenka tenkintis tuo, ką patyrėme ir sužinojome, būdami maži, ruošdamiesi Pirmajai Šv. Komunijai. Neužtenka ir to, ką iš-

mokome mokykloje ar išgirstame per pamokslą, kai dalyvaujame sekmadienio mišiose. Juo daugiau išmokstame, sužinome ir patiriame įvairiose gyvenimo srityse, juo mažiau turime tenkintis tikėjimo dalykais, kuriuos gavome, būdami vaikai. Menkas krikščionybės supratimas dažnai sumažina Dievo dovaną mums atpirkti iki taisyklių ir įsakymų laikymosi. Dažnai neatskiriame priemonių tikslui siekti nuo paties tikslo.

Henri Nouwen savo knygoje "Reaching Out" kalba apie tris priešingybių polius, pagal kuriuos jis siūlo matuoti savo krikščionybės kelią arba dvasinį augimą. Pirmajame poliuje yra žmogus su savo vienišumu (loneliness). Priešingoje to poliaus pusėje yra vienuma (solitude). Antrame poliuje yra žmogaus neapykanta kitam žmogui (hostility), o kitoje jo pusėje — meilė kitam žmogui (hospitality). Trečiame poliuje yra žmogaus maldos iliuzija, o jo priešingoje pusėje — tikroji malda, kuri yra santykis ir bendravimas su Dievu.

Toliau Neuwen išvedžioja, kad, kai pradėdame savyje atpažinti vienišumą, neapykantą kitam žmogui ir iliuziją, pradėdame pamatyti ir kitus šių polių aspektus, kaip vienumą, meilę artimui ir maldą, kaip vizijas, kurių siekiame. Kai tie negatyvūs aspektai yra pakeičiami pozityviais, žmogaus ribotumo ir silpnumo ženklai tampa vilties ženklais. Kai Dievas paliečia mus su mūsų ribotumais ir sunkenybėmis, kai Jis uždega mumyse degantį norą būti amžinai glaudžiamie ryšyje su Juo, tada atrandame drąsą ir pasitikėjimą ištverti iki pilnutinio džiaugsmo amžiname susitikime su Juo. Šią viltį mumyse stiprina ir šv. Paulius savo laiškuose: "Išganingoji Dievo malonė pasirodė visiems žmonėms ir moko mus, kad, atsisakę bedievytės ir pasaulio aistrų, santūriai, teisingai ir maloningai gyventume šiame pasaulyje, laukdami palaimintos vilties ir mūsų didžiojo Dievo bei Gelbėtojo Kristaus Jėzaus šlovės apsireiškimo" (Tit 2,11-13). Toliau jo laiške žydams girdime vilties pilnus žodžius. Čia jis primena Senojo Testamento pranašus Abraomą, Sarą, Mozę, kurie gyveno daug metų prieš Kristų ir vis

dėlto tikėjo Dievo pažadais. Jie mirė tikėjime, siekdami geresnės dangiškosios tėvynės.

Būti krikščioniu turime nuolatos apsispręsti už Kristų, nesvarbu koks nuoširdus ir tikras buvo pirmasis mūsų apsisprendimas. Turime būti kaip jaunųjų pora, kuri Dievo akivaizdoje įsipareigoja vienas kitam jungtvių dieną. Tą dieną jiems yra beveik neįmanoma išgyventi tą įsipareigojimą visiškai tobulai. Bandymai ir krizės jų šeimos gyvenime verčia juos iš naujo apsispręsti, iš naujo įsipareigoti, iš naujo tarti "taip". Vienas kitam įsipareigojimas tampa vis didesnis ir reikšmingesnis su kiekviena ateinančia diena.

Mūsų planeta miršta cinizme ir netikėjime. Tie, kurie kitaip galvojame, bijome būti paženklinti "per šventais, religiniais fanatikais". Jaučiamės galį kalbėti apie viską, tik ne apie Jėzų Kristų ir Jo kryžiaus galią. Mums svarbiau, ką kiti apie mus mano. Bijomės pasisakyti apie moralinius dalykus. Užmirštame, kad meilė Dievui rodoma ne kasdien toleruojant nuodėmę, bet atvirai ir nuolankiai pasakant teisybę apie dabartinį netikintį pasaulį. Užmirštame, kad Dievo žodis Šv. Rašte yra matas, kuriuo turime matuoti visas savo mintis, žodžius ir veiksmus.

Šv. Paulius laiške Kolosiečiams sako: "Tegu Kristaus Žodis gyvuoja jumyse teisingai". Tas Žodis, gyvendamas mumyse teisingai, veiks mus ir mūsų šeimas. Jis veiks mus daryti ne kaip mums patinka, bet kaip Jis mus moko daryti.

Dažnai mes tenkinamės minimaliu Dievo supratimu, bet Jis turi planą perimti mūsų gyvenimą daug giliau. Negalime tenintis ar teisintis su "palaimintu nežinojimu". Kristus nenori, kad mes tenkintumės intelektualiniais trupiniais. Klaidingai galvojame, manydami, kad esame pasiekę pakankamą laipsnį krikščioniško žinojimo ir krikščioniško gyvenimo srityje, kad siekti ko nors toliau nėra prasmės. Įsakmiai ragindamas mylėti Viešpatį Dievą visa širdimi, visa siela, visu protu, Kristus iš mūsų neprašo trupinių. Jis nori iš mūsų besąlygi-

nio, visiško atsidavimo. Jis neprašo rodyti Jam meilę tik tada, kai mums patogiu. Apibrėždami ribas Jo meilei, mes Jį nužeminame iki savo žmogiško ribotumo, iki savo mato.

Savo gyvenime galime pereiti per daug studijų, išklaudyti daug paskaitų, perskaityti daug knygų, kalbėtis su dvasiniais patarėjais, tačiau galutinai su Dievu susitikime, tik eidami mums kiekvienam savitu vienumos keliu. Kristus klausia kiekvieną mūsų atskirai: "O kuo jūs mane laikote?" (Mk 8,29). Norėdami duoti atsakymą į šį klausimą, turime grįžti į savęs pačių dvasines gelmes.

Prašykime Šv. Dvasios malonės, kad išeitume iš siauro Dievo pažinimo, iš Jo sutapatinimo su savimi į atsidavimą Jo beribei meilei. Kai skaitome Evangelijos žodžius "palaimintos jūsų akys, nes mato, ir jūsų ausys, nes girdi" (Mt 13,16), suprantame ne tiek savo kūno akių ir ausų pojūčius, kiek širdies ir proto, kurie yra mūsų supratimo centras ir Šv. Dvasios buveinė. Šv. Dvasia kalba į mūsų širdis ir atidaro mūsų protus "matyti" ir "suprasti". Norint duoti atsakymą į Kristaus užklausimą "kuo jūs mane laikote", reikia prašyti Šv. Dvasios išminties. Tokios išminties prašė Senajame Testamente Saliamonas; išminties viską matyti iš Dievo perspektyvos. Augimas krikščioniška dvasia atrakina duris ir leidžia matyti viską taip, kaip Dievas mato. Pagal katalikų evangelistą Ralph Marin, tai yra dovana, kuri yra daugiau, negu Saliamonas galėjo tikėtis. Ši dovana yra mums gyva, nes jos centre yra Jėzus Kristus.

Taigi būti krikščioniu yra daugiau, negu būti pakrikštytu ar priimti sakramentus. Būti krikščioniu yra būdinga augti savo tikėjimu ir gyventi pagal Kristaus skelbiamą Evangeliją visiems laikams, visiems žmonėms.

Kitas krikščionio uždavinys yra tą didžiąją tikėjimo vertybę perduoti kitiems. Ta pareiga yra ne tik kunigų ir vienuolių, bet ir mūsų visų pasauliečių. Povatikaninė Bažnyčia daugiau laukia iš mūsų, negu tik "gelbėk savo sielą" filosofijos laikymosi.

Dabartiniu Bažnyčios supratimu, visi pasauliečiai krikščionys krikštu yra pašvęsti Dievui ir siunčiami skleisti Kristaus misiją visose gyvenimo srityse. Taip pat ir šventumas anksčiau buvo kitaip suprastas. Jeigu kas norėjo visiškai Dievui tarnauti, buvo skatinamas priimti kunigo šventimus arba stoti į vienuolyną. Vatikano susirinkimas atkartojo Kristaus Evangelijos žodžius, kad "visi esame pašaukti būti šventais". Savo laiške šv. Petras kreipiasi į pirmuosius krikščionis: "Jūs esate išrinktoji giminė, karališkoji kunigystė, šventa tauta, išigytoji liaudis, pašaukta išgarsinti šlovingus darbus to, kuris pašaukė jus iš tamsybių į savo nuostabią šviesą" (iPt2,9). Šis jo pasakymas tinka mums visiems. Jo išrinktoji liaudis tapome per krikštą. Kai kalbama apie "karališką kunigystę", neturima minty kunigystės sakramento. Čia kalbama apie atsidavimą Dievui auka ir savo gyvenimu.

Visi, kurie esame paženklinėti krikštu, esame lygūs. Visi esame gavę Jo malonę ir esame pašaukti į Jo gyvenimą visu pilnumu. Kristaus reikalavimas "būkite tobuli, kaip yra tobulas dangiškasis Tėvas" (Mt 5,48), yra taikomas ne tik kunigams, bet ir mums visiems.

Popiežius Jonas Paulius II savo kalboje pereitų metų rudenį sakė, kad krikščionys yra pašaukti gyventi, liudyti ir būti Kristaus atpirkimo dalininkais savo širdyje ir visose žmonių bendro gyvenimo sferose: šeimoje, darbe, bendruomenėje, tautoje ir tarptautinėje plotmėje. Nėra nė vieno aspekto žmogaus gyvenime, kuris neturėtų būti pripildytas Evangelijos dvasia. Tad gyventi krikščioniška dvasia ir ją skleisti savo aplinkoje yra didžiausias visų pasauliečių uždavinys.

■ Baltieji Rūmai pranešė, kad, popiežiui lankantis JAV-se rugsėjo mėnesį, su juo susitikęs prezidentas Reaganas. Numatoma, kad susitikimas įvyks rugsėjo mėnesio 3 d. Miami mieste.

■ Popiežius Jonas Paulius II nusprendė nacių nukankintą švento gyvenimo vienuolę Edit Stein paskelbti palaimintąja. Kai kurie žydai reiškia nepasitenkinimą, nes ji buvo žydė, perėjo į katalikų tikėjimą ir tapo karmelite.

LIETUVIŠKOSIOS KATALIKYBĖS ŠAKNŲ BEIEŠKANT

VYTAUTAS BAGDANA VIČIUS, M.I.C.

8. KRAŠTUTINIAI KATALIKŲ SĄJŪDŽIAI

Poviduramžinėje katalikiškoje visuomenėje reikėsi ne vien liuteronai ir kalvinistai. Naujųjų amžių pradžioje atsirado keletas kraštutinių sąjūdžių, kurie tiesioginės įtakos lietuviškajai katalikybei neturėjo, tačiau netiesioginiu būdu juntamos įtakos turėjo. Dėl to čia sustosime dar prie dviejų vakarietiškosios katalikybės sąjūdžių: jansenizmo ir kvietizmo. Centrinės Bažnyčios vadovybės jie nebuvo pripažinti. Jų nepripažino nei liuteronai, nei kalvinistai.

Pirmiausia pažvelkime į jansenizmą. Tai buvo sąjūdis, kuris doriniame žmogaus gyvenime rėmėsi išimtinai Dievo malone, nekreipdamas dėmesio į protingas žmogaus pastangas. Į protinę žmogaus valią šio sąjūdžio nariai žiūrėjo kaip į nuodėmingą kūniškumą.

Iš dalies šis sąjūdis vėliau reikėsi kaip priešingybė kitam sąjūdžiui, kuris buvo vadinamas deizmu. Nors Dievą jis suprato pasaulio kūrėju, tačiau toliau juo nebesirūpinančiu. Jansenistai, prieš tai kovodami, žiūrėjo į Kristų, kaip į Dievo pakaitalą. Pasak vieno jų vaizdingo išsireiškimo, Kristus taip užpildė dailininko drobę, kad joje nebelineka vietos Dievui su jo amžinosiomis savybėmis (plg. Ronald A. Knox, "Enthusiasm, a Chapter in History of Religion", Galaxy Book, 1961, 220-222 psl.).

Vienas iš jansenizmo sakinių, kuris buvo 1690 m. Bažnyčios atmetas, buvo šitoks: "Viskas, kas yra daroma ne iš krikščioniško atgamtinio tikėjimo, yra nuodėmė" (Denzinger, 1301 nr.).

Kitas sąjūdis, užvaldęs naujųjų amžių Europą, yra prancūziškas kvietizmas. Šios krypties tikintieji atmetė žodinę maldą, iškeldami reikalavimus, kad mąstymas yra būtina sąlyga žmogaus išganymui (Knox, 240 psl.). Kontempliatyvinė malda pasidarė būdingiausia septyniolikto šimtmečio pamaldumo forma (Knox, 244 psl.). Apskri-

tai šis šimtmetis buvo vidinio žmogaus šimtmetis. Tai atsiliepė ir filosofijoje. Tada atsirado Descarto šūkis: "Cogito ergo sum" (Mąstau, taigi esu). Tai buvo priešingybė veikliam viduramžių krikščioniui.

Kvietistų atstovautas mąstymo sąjūdis nebuvo metodiško mąstymo sąjūdis. Jie priešinosi protinei analizei. Tai buvo tylios maldos ir įkvėptos kontempliacijos sąjūdis. Žmogui užteko pasilikti neveiklioje būklėje ir tik savo galias pavesti Dievo veikimui (Knox, 246 psl.). Žmogaus maldos centre turi atsistoti valia, tačiau jos neparodant darbais. Protingumas turi būti nutildytas (252 psl.). Pagrindinė rekomenduotina dorybė kvietistams buvo: tylėti, kentėti ir daryti atgailą ramia pasidavimo dvasia (281 psl.). Negalima nepastebėti, kad šios idėjos atėjo ir į lietuvišką katalikybę. Šis pamaldumas sudarė priežastį, dėl kurios žmogaus ginti atėjo marksizmas.

Marksas 1847 m. laikraštyje "Deutsch-Brusseler Zeitung" rašė, kad "socialinius principus krikščionija skelbia kartu su savęs panieka, pažeminimu, pasidavimu, vienu žodžiu — su visomis šunuodegiavimo savybėmis. Proletariatas nenori, kad su juo būtų elgiamasi kaip su šunuodegiautoju ir yra reikalingas drąsos, pasitikėjimo savimi, išdidumo ir nepriklausomybės sąmonės, labiau negu duonos" (Owen Chadwick, "The Secularisation of the European Mind in the Nineteenth Century", Cambridge University Press, London, 1975, 58 psl.).

Ryšium su šiuo sąjūdžiu yra vertas dėmesio tais pačiais laikais iškilęs jėzuitų sąjūdis. Kaip žinome, šv. Ignacas Loyola paėmė dėmesin mąstymo maldą, bet nepaniekino nė žodinės maldos. Šv. Ignaco rekolekcijos ilgainiui pasidarė nepaprastai plati ir tinkanti jėga atkreipti žmogaus dėmesį į pilnutinį krikščioniško tikėjimo praktikavimą (Knox, 245 psl.).

Ryškiausia kvietizmo atstovė buvo ponija Guyon, didelės išminties, bet saikingumo nepripažįstanti moteris. Kitas šio sąjūdžio vadas buvo kun. Molinos. Jis kurį laiką Romoje gyveno pas jėzuitus, bet netrukus jėzuitai juo atsikratė. Savo globon jį paėmė

Švedijos karalienė Kristina, pamaldai ekscentrike, atsisakiusi Švedijos sosto ir grįžusi į katalikybę, apsigyveno Romoje (Knox, 299 psl.). Molinos mokė, kad iš "Tėve mūsų" maldos reikia kalbėti tik vieną sakinį: "Teesie tavo valia".

Kvietizmas kurį laiką buvo toks populiarius, kad atrodė vadovaujanti dvasinė jėga katalikiškoje visuomenėje. Tačiau kai šio mokslo pagrindiniai teigimai 1687 m. buvo Bažnyčios pasmerkti, jis nuščiuvo. Vis dėlto juo domėjosi daugelis ano meto dvasingų žmonių ir net šventųjų, pvz., Teresė iš Avilos, šv. Jonas nuo Kryžiaus, šv. Pranciškus Salezas ir kiti. Jų kvietizmas, konflikto su Bažnyčios mokslu neturėjo.

Ši ekskursija į kvietizmą ir jansenizmą duoda dalinį atsakymą į klausimą, kodėl lietuviškoji katalikybė pradžioje nepasireiškė aktyvia kultūrine veikla. Pasak Molinos, "norėti aktyviai veikti reiškia įžeisti Dievą, nes jis vienas nori būti veikėjas". Tai yra vienas iš Bažnyčios atmestų sakinių.

9. BAŽNYČIOS CENTRALIZMAS

Lietuvių tauta pradėjo savo katalikišką gyvenimą tada, kai Katalikų Bažnyčioje stipriai reikėsi centrinis vadovavimas. Tačiau už tai nereikia kaltinti visuotinio Tridento susirinkimo. Šis susirinkimas buvo visai kas kita, negu centrinės Bažnyčios vadovybės puoselėtojas. Jame greičiau reikėsi vyskupų vaidmens pabrėžimas Bažnyčios gyvenime. Centralistinės organizacijos pabrėžimu Bažnyčioje yra būdingas popiežius šv. Pijus V. Tridento susirinkimas jam davė tik idėjinį įrankį veikti vienijimo kryptimi. Tas įrankis buvo mišių aukojimo supratimas, sakramentų mokslas ir Dievo malonės doktrina. Jais remdamasis, popiežius Pijus V įvedė Bažnyčioje labiau centrinę liturgiją. Naujai paruoštas mišiolas buvo padarytas privalomu visiems. Taip pat iš įvairių kraštų buvo atimta iniciatyva reikštis liturginių tekstų parinkimo srityje. Nors šis liturginis potvarkis nebuvo suprastas taip, kad tai turi galioti Bažnyčioje visiems laikams, bet anuo metu tai buvo galiojantis įstatymas. Mišiole atsirado smulkūs nuro-

dymai, kurių reikia laikytis mišių apeigose. Tada prasidėjo ir naujas rubrikų mokslas. Kai kas dėl to šį liturginį periodą vadina iniciatyvos trūkumo ir rubrikų laikotarpiu (Jungmann, 141 psl.).

Turint prieš akis šią istorinę tiesą, ir į lietuvišką krikščionybę, prasidėjusią šiuo laikotarpiu, reikia žiūrėti šios istorinės realybės šviesoje. Galima susilaikyti nuo šv. Pijaus V veiklos vertinimo visais atžvilgiais. Norint ją pagrįsti, užtenka atsižvelgti į tą istorinę situaciją, kurioje tada buvo Bažnyčios vadovybė. Visų pirma, tai buvo Bažnyčios skilimo laikotarpis. Tai skatino Bažnyčios vadovybę gelbėti centrinių ir vienybę gelbinčių potvarkių būdu. Bažnyčios organizacinei realybei grėsė ne tik liuteranizmas ir kalvinizmas, bet, kaip jau matėme, ir įvairios ekscentriškos religinės pažiūros toje visuomenėje, kuri buvo pasilikusi Bažnyčios vienybėje.

Šalia to, norint vertinti Pijaus V veiklą, tenka nepraleisti iš akių, kad tada Vakarų Europa buvo didžiausios turkų invazijos akivaizdoje. Kadangi politiniai Vakarų Europos veiksniai, būdami suskilę, neįstengė organizuoti efektyvaus pasipriešinimo turkų invazijai, to organizacinio uždavinio teko imtis popiežiui Pijui V. Beveik stebuklingai jam pasisekė sutelkti Vakarų jėgas kovai su turkais ir laimėti Lepanto mūšį. Turint tai prieš akis, galima prieiti išvados, kad tada nebuvo tokie laikai, kada būtų buvę galima skatinti įvairių kraštų religinę kūrybą. Reikėjo rūpintis išgelbėjimu to, kas dar buvo likę.

Centralizmui tada buvo stipriai atstovaujama liturgijoje. Bažnyčios vadovybė, bijodama kraštutinių įtakų, draudė versti liturginius tekstus į modernias kalbas. Pavyzdžiui, popiežius Aleksandras VII 1661 metais buvo uždraudęs prancūzams versti mišiolą į prancūzų kalbą (Jungmann, 143 psl.). Tada buvo laikomasi nusistatymo neduoti pasauliečiams mišiolą į rankas. Bet tai niekada nebuvo formuluota, kaip apskritai galiojantis Bažnyčios įstatymas (Jungmann, 144 psl.). Buvo laikomasi pažiūros, kad pasauliečiai dalyvautų mišiose, ap-

gaubti paslapties skraiste. Iš senovės ateinanti pažiūra sakė, kad mišių kanono maldos yra tokio pobūdžio, kad tik kunigas yra joms pašvęstas. Dėl to pasauliečiams pasiliko galimybė dalyvauti mišiose tik individualaus pamaldumo būdu. Žinoma, kaip pastebi Jungmann, tai nebuvo labai įspūdingas mišiose dalyvavimo būdas.

Turint prieš akis šį Bažnyčios vadovybės nusistatymą liturginių tekstų atžvilgiu, darosi suprantama, dėl ko lietuviai liuteronai pirmiau sugebėjo pasinaudoti spaudos išradimu leisti liturgines knygas.

Istorinius faktus tenka imti taip, kaip jie yra buvę, ir juos suprasti buvusių aplinkybių šviesoje, nesiskubinant jų vertinti kitų laikotarpių šviesoje.

Lietuvos jėzuitai, kurie praktiškai buvo lietuviškos katalikybės palaikytojai ir net ugdytojai, taip pat buvo centrinės Bažnyčios sampratos rėmėjai. Jie rėmė popiežių prieš vyskupų separatistinius nusiteikimus ir kitus vienybės pažeidimus. Dėl to galima suprasti, kodėl Vilniaus universitetas buvo labiau centrinės Bažnyčios vadovybės atstovybė, o ne pirmiausia lietuvių tautos kultūrinių polinkių kultivuotojas.

Tačiau, antra vertus, jėzuitai, būdami ano meto pagrindinis inteligentų sambūris Bažnyčioje, suprato gimtosios kalbos reikšmę liturgijai. Pavyzdžiui, jėzuitai, kurie veikė Kinijoje, stengėsi gauti iš Romos leidimą įvesti kinų kalbą į liturgines apeigas. Jie suprato, kad tuo būdu būtų galimas geras senos Kinijos tradicijos ir krikščionybės junginys. Deja, jiems tai nebuvo leista. Tiesa, vėliau šv. Pijaus V toks leidimas buvo duotas, bet pasikeitusi Kinijoje politinė padėtis jau nedavė galimybės tuo leidimu pasinaudoti. (Jungmann, 144, 166 psl.).

10. JĖZUITŲ VAIDMUO LIETUVIŠKAJAI KATALIKYBEI

Minint Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį 1979 m. Čikagoje, Loyolos universiteto prezidentas Raimundas Baumhard, sveikindamas šio minėjimo dalyvius, pastebėjo, kad jis, kaip jėzuitas, lietuviškoje visuomenėje jaučiasi sau dvasiškai artimų

Arkiv. Jurgi Matulaiti, 1926 m. atvykusį į Čikagą, pasitinka lietuviai kunigai ir kiti asmenys Grand Central stotyje.

žmonių tarpe. Ta jo mintis yra verta ypatingo dėmesio dėl to, kad ji pasako reikšmingą religijos istorijos tiesą, jog lietuviška katalikiška visuomenė yra žymia dalimi jėzuitų dvasios auklėtinė.

Nesileidžiant į įvairias atskiras šios įtakos studijas, atkreipkime dėmesį į pačius pagrindinius jėzuitų religinės pedagogikos bruožus, kuriais ji veikė visuomenę. Jėzuitų sąjūdis buvo būdingas scholastinės galvosėnos ir krikščioniško humanizmo sujungimu. Taip vertina pagrindinį jėzuitiškos teologijos atstovą Svarežą didelis viduarmžinės teologijos tyrinėtojas Martynas Grabman ("Mittelalterliches Geistes Leben", I tomas, Max Huber, Muenchen, 1927 m., 529 psl.). Šita kryptimi mes turime žiūrėti ir į jėzuitų veiklą Lietuvoje.

Jėzuitų teologija yra siejama su barokine kultūra. Pagrindiniu barokinės 17-tojo šimtmečio teologijos kūrėju yra laikomas

ispanas jėzuitas Rodrigo de Arriaga (1592-1667). (Plg. dr. Emil J. Scheller, "Das Priestertum Christi", Paderborn, 1934 m., 331 psl.). Šis teologas buvęs labai įtakingas Vokietijoje, gyvenęs ir miręs Pragoje. Tenka manyti, kad jo teologinėmis pažiūromis naudojosi ir Vilniaus jėzuitai.

Mes čia nesiimame aptarti, kiek ir kokia prasme jėzuitai derinosi su visa barokine galvosėna, tačiau jų iš šio laikotarpio neįmanoma išskirti. Pavyzdžiui, jėzuitų generolas Oliva buvo didžiojo baroko skulptoriaus Berninio draugas, skatinęs jį reikštis ne tik Romoje, bet ir Paryžiuje (Maurizio Fagiolo, "Bernini", Firenze, 1982 m., 52 psl.).

Užtenka pasivaikščioti po jėzuitų bažnyčias Romoje ar po Šv. Kazimiero bažnyčią Vilniuje, kad pamatytume, jog jos yra apipavidalintos baroko dvasia. Tiesa, jose yra daugiau santūrumo, negu Šv. Petro bazili-

koje Romoje ar apaštalo Petro ir Povilo bažnyčioje Vilniuje. Jėzuitai, būdami ne vienašališki, bet susitikdami su visomis to laiko religinėmis srovėmis bei problemomis, jų neignoravo, bet toms naujai iškilusioms srovėms davė saikingesnę pobūdį.

Koks buvo jėzuitų santykis su jansenizmu? Jansenizmas karštai pasisakė už dvasią prieš kūną. Šv. Ignacas Loyola šio klausimo negalėjo išvengti. Ir tai yra ryšku jo rekollekcijų knygelėje. Ten kaip tik matomos pastangos žmogaus dvasios neatskirti nuo kūno, bet, naudojantis vaizduote, kilti į aukštesnius mąstymus.

Jansenistai pasisakė prieš Kristaus įvykdyto atpirkimo visuotinumą visiems žmonėms. Jie ryškino dorinį griežtumą. Tačiau 17-to šimtmečio jėzuitai kovojo už žmogaus laisvą valią ir už tam tikrą atlaidumą žmogaus silpnybėms. Taip rašo Ronald Knox ("Enthusiasm", Oxford Univ. Press, 1961 m., 493 psl.).

Iškilusios diskusijos su liuteronais dėl mišių sampratos jėzuitų buvo sprendžiamos pagal Tridento susirinkimo dvasią. Šis susirinkimas pabrėžė mišias kaip aukojimą. Tai buvo suprantama taip, kad Kristus mišiose aukojasi per Bažnyčią. Kristaus atstovas mišiose yra kunigas. Tačiau, pasak Jungmano, "ta dvasia stūmė į šalį pasauliečių vaidmenį mišiose, praleidžiant iš akių, kad jie turi dalį su aukojančiu kunigu" (142 psl.). Turint tai prieš akis, nenuostabu, kad viduramžiais buvęs labiau išryškintas kunigo, kaip tarpininko tarp Dievo ir žmonių, vaidmuo, šiuo laikotarpiu buvo kiek pamirštas. Jėzuitai labiau ryškino kunigo-aukotojo, o ne tarpininko vaidmenį (Scheller, 337 psl.).

Koks buvo jėzuitų atsakymas nominalistinei filosofijai? Tiesioginio atsakymo jie nedavė. Tačiau jie davė atsakymą netiesioginiu būdu, labai glaudžiai sujungdami krikščionišką mąstymą su žmogišku apsisprendimu ir veikimu. Šia prasme jėzuitų rekollekcijos yra suvaidinusios labai reikšmingą auklėjančią vaidmenį naujųjų amžių krikščionybėje.

Tačiau teorinėje srityje nebuvo išvengta nominalizmo. Vilniaus jėzuitų universi-

tete buvo mokoma nominalistų doktrina. Tai praneša R. Plečkaitis savo studijoje "Feodalizmo laikotarpio filosofija Lietuvoje" (Mintis, Vilnius, 1975 m.). Jis rašo, kad Durando ir Occamo pažiūrų šalininkų būta Vilniaus universitete (44 ir 170 psl.). Jis pastebi, kad Occamo ir kitų nominalistų pažiūros čia buvo jungiamos su Tomo Akviniečio pažiūromis (46 psl.). Logika čia buvo dėstoma, sekant Occamo mokslu (49 psl.). Filosofijos dėstytojas Kimbaras, kuris vadinamas lietuviu, vietomis sekė Occamu. Kitas jėzuitas Vangirdas, kuris iš pavardės taip pat atrodo lietuvis, dėstydamas taip pat rėmėsi Occamo mokslu.

Kalbant apie Vilniaus universiteto jėzuitų filosofų reikšmę, negalima praeiti pro šalį, nepaminėjus Martyno Smigleckio. Jo filosofijos kursas Oksfordo universitete 17-me šimtetyje susilaukė net trijų laidų. Pažymėtina, kad iš jo vadovėlio mokėsi žymus Anglijos politikas Ed. Burke. Mūsų laikais ypač vertas dėmesio Smigleckis savo ekonomijos mokslu, kuris yra ne tik nepasenęs, bet net aktualus ypač šeimos ekonomijos diskusijose. Apie tai įdomų pranešimą yra padaręs prof. Feliksas Palubinskas praėjusiame Mokslo ir Meno simpoziume Čikagoje.

Jėzuitų reikšmė ir vaidmuo lietuvių tautos krikščionybei dar laukia savo tyrinėtojo. Reikia neužmiršti, kad moderniajai katalikybei jėzuitai yra suvaidinę niekieno neatstojamą vaidmenį. Tai rodo net tokia aplinkybė, kad Tridento susirinkimas, formuodamas diecezines kunigų seminarias, nusižiūrėjo į jėzuitų kolegijas (Jedin, 77 psl.).

11. KAS LINKĖTINA LIETUVIŠKAJAI KATALIKYBEI?

Lietuvių tauta patenka į krikščionišką sferą ne tos sistemos pradžioje, bet, jei taip galima išsireikšti, viduryje, panašiai kaip svečias, atvykęs į pokylį ne pradžioje, bet tada, kai pokylis jau įsismaginęs. Iš to galima padaryti kai kurias išvadas. Lietuvių tautai trūksta stipresnės Dievo sąvokos, laisvos nuo pagoniškų dievų įtakos. Didelės

Marijos Nekalto Prasidėjimo seserų centriniai namai Marijampolėje.

pirmųjų krikščionijos amžių pastangos ir kovos išlaikyti pilnaprasmę Dievo sampratą lietuvių visuomenės nėra išgyventos.

Lietuvių tauta, patekdama krikščionijon tuo metu, kai pagrindinės jos sąvokos buvo jau nusistovėjusios ir aptartos dogmomis, išgyveno tam tikrą pavojų tikėjimo tiesas deklamuoti, o ne išmąstyti ir jomis gyventi.

Lietuvių tauta priėmė krikščionybę tada, kai Bažnyčiai labiausiai rūpėjo neprarasti Kristaus sakramentinės realybės, ir dėl to ji labiau išryškino kunigo, kaip mišių aukotojo, vaidmenį. Bet dabar pasilieka uždavinys rasti mišiose pasauliečio vaidmenį. To nereikėtų siekti, nuvertinant kunigo vaidmenį. Kitaip sakant, pasilieka uždavinys rasti ryšį tarp kunigo ir pasauliečio, išryškinant kunigo-tarpininko vaidmenį.

Krikščionybę lietuvių tauta priėmė tada, kai tiek protestantai, tiek katalikai ryškino Dievo malonės vaidmenį žmonių gyvenime. Tačiau dėl tos priežasties pasiliko nepaskatintas veikti pats žmogus. Tad reikėtų išryškinti žmogaus-veikėjo sampratą.

Tad linkėtina lietuvių tautai daugiau re-

liginės rimties, negu jausminio polėkio, kuriuo pasižymėjo krikščionybė tada, kai ji lietuvių tautai buvo paliudyta.

Šv. Rašto studijos savaime yra geras dalykas, bet pats vienas Šv. Raštas yra nepakankamas pasisavinti Dievo apreiškimą. Susitelkimas vien Šv. Rašto studijoms, apleidžiant protinį apreiškimo apipavidalinimą, būtų tarsi nominalistinės galvosenos paveldėjimas, kuris tenkinosi tik Dievo malonės veikimu, suparalizuojant teisingas žmonijos pastangas formuluoti tiesas ar jomis, visuotinai priimtomis, naudotis.

Daugiau dėmesio Bažnyčios, kaip bendruomenės, studijoms lietuviškai katalikybei reikia ir dėl to, kad marksizmas, pabrėždamas žmogaus bendrumo sąmonę, reikalauja iš krikščionių gyvesnės solidarumo sąmonės, negu jos turi lig šiol.

Mūsų laikų aplinkybės reikalauja daugiau dėmesio bendriems žmogiškiems uždaviniais. Popiežiaus Pijaus XII enciklika apie Mistinį Kristaus Kūną (1943 m.) būtų aktualiausia medžiaga mūsų laikų ne tik religinėms, bet ir visuomeninėms studijoms.

LIETUVOS KRIKŠTAS:

KRISTAUS ŽODŽIO SULAUKUS

*Broliai ir seserys, tarkit kartu ir sakykit:
Tėve mūsų, kursai esi danguje. . .
Seserys, broliai, imsit mane ir skaitysit:
Tėve mūsų, tebūna Tavo valia. . .*

*Težaliuoja žolelė žalia
ir miškai Lietuvos šalelėje.
Teesie, Dieve, Tavo valia
kaip danguje, taip ir žemėje. . .*

*Kunigaikščiai ir karaliai taria:
Teateina, Kristau, Tavo karalystė;
atitolinki nuo mūsų Dievo rykštę:
vergo dalią, badą, marą, karą. . .*

*Tau nusilenkiam, Taikos Karaliau,
Vilniuje prieš amžinąjį Tavo sostą —
Krikšto vandenio ir Kristaus žodžio trokšta
mūsų Lietuva nuo marių iki marių.*

*Težaliuoja žolelė žalia
ir miškai Lietuvos šalelėje.
Teesie, Dieve, Tavo valia
kaip danguje, taip ir žemėje. . .*

KRIKŠTO GIESMĖ

*Stato broliai vienuoliai giedodami
kryžius, koplyčias ir katedras,
ir per Lietuvą eina kartodami
Viešpaties žodį nepaprastą.*

*Jie palaimina žygin išjojančius,
rauda namo nesugrįžusių
su pilkom ir skarotom jų motinom
po beržo baltojo kryžiumi.*

*Ne ugnim, ne kardu kalavijininkų,
bet Lietuvėlę mylėdami,
Kristaus amžiną duoną dalino mums,
prisikėlimą žadėdami.*

*Karalaitį jie šventą Kazimierą
apvainikuodami Vilniuje,
visą Lietuvą Kristui atidavė,
kad laimingų ir apgintų ją.*

RAUDOTINĖ

*Tavo vaikai dar negrįžo
iš visų pasaulio kraštų.
Motina, mūsų, po kryžium,
apraudokim dabar kartu
taigų ir tundrų pelkynuose
ir kalėjimų pragaruose,
Sibiro kapinynuose,
dykynėse negyvose,
paliktus ir nukankintus
už gimtąjį Kristaus žodį,
širdy išnešiotąjį.
Apraudokim dabar kartu
palaidotus be karstų
po lekiančiu smėliu ir sniegu
ir vergupių ledo pluta,
miegančius amžinu miegu
ne po savo velėna šventa.
Viešpatie, tegul jiems šviečia
tėvynės žvaigždynai,
leisk jiems sugrįžti į Tavo
amžinuosius namus.
Apraudokim dabar visus
Lietuvos vaikus.*

(Iš kantatos "Kryžių ir Rūpintojėlių Lietuva", parašytos krikščionybės sukakčiai paminėti)

EKONOMINIS TEISINGUMAS VISIEMS

Paruošė P. DAUGINTIS, S.J.

Neseniai pasirodė JAV vyskupų ganytojiškas laiškas "Economic Justice for All: Catholic Social Teaching and U.S. Economy". Jis pradėtas ruošti jau 1980 m. Sudarytas vyskupų komitetas, vadovaujamas Milwaukee arkivyskupo R. G. Weakland, O.S.B., 1984 m. paskelbė pirmąją busimojo laiško redakciją. Gauta daug papildymų, pastabų, nurodymų. 1986 m. viduryje paskelbta trečioji redakcija. Ji, šiek tiek dar pataisyta, lapkričio 12 d. buvo priimta Amerikos vyskupų konferencijos 225 balsais prieš 9. Tai gana ilgas 53 tūkstančių žodžių raštas. Jam lengviau suprasti ir juo susidomėti vyskupai parašė neilgą įvadą "Pastoral Message on 'Economic Justice for All'". Juo daug pasinaudojame ir šiame rašinyje.

Ir mums, lietuviams, šis vyskupų ganytojiškas laiškas yra svarbus. Esame katalikai, tad Amerikos vyskupai tam tikra prasme yra ir mūsų vyskupai. Jų žodis ir mums galioja. Šis raštas, atrodo, paveiks nemažai Amerikos ekonomiją. Tvarkingesnė, pagerėjusi Amerikos ekonomija labiau atitiks ir mūsų lietuvių studentijos bei jaunosios kartos lūkesčius. Jie nesimes į kraštutines ekonomines teorijas ir santvarkas. Amerikos ekonomija ir jos santvarka bus patrauklesnė ir žmonėms už geležinės uždangos. Jie žinos, kad yra galima — ir jau dabar yra — labai žmoniška ekonomija, nepalyginamai geresnė už komunistinę.

Šį ganytojišką vyskupų laišką ruošiant ir jį priėmus, pasirodė daug teigiamų įvertinimų, bet dar daugiau puolimų ir priekaištų. Paminėsime tik keletą. JAV-bių katalikų opoziciniame žurnale "Commonweal" (Dec. 5, 1986) rašo profesorai R. Bruce Douglas ir William J. Gould, Jr., straipsnyje "After the Pastoral":

"Remiamės prielaida, kad ekonominis gyvenimas yra autonominė sritis, kuriai didžiausia dalimi turi būti leidžiama tvarkytis savitai, be kišimosi išorinių įtakų, pvz., re-

ligijos. Kitais žodžiais tariant, ekonominis gyvenimas tebūnie paliekamas apspręsti šios srities profesionalams. Antra prielaida. Jeigu jau leidžiama taip funkcionuoti, tai rezultatai bus pakankamai susiderinantys su tikslais, kurių siekia religijos žmonės. Žinoma, praktikuojantys tikintieji amerikiečiai nesakytų, kad šios šalies ekonominis gyvenimas yra idealus, tačiau yra bendra prielaida — Amerikos ekonomija, kaip ji dabar tvarkoma, eina gerai, daug geriau, negu jos galimi pakaitalai. Jos rezultatai nėra pagrindinai nesuderinami su mūsų religinėmis tradicijomis".

Į tokius teoretikų, ekonomistų ir kitų daromus priekaištus vyskupai tiek savo laiške, tiek minėtame įvade iš anksto paaiškindami atsako: "Mūsų tikėjimas skatina mus matuoti ekonomiją ne tik pagal jos pasiekiamą gamybą, bet taip pat pagal tai, kaip ji atsiliepia į žmogaus gyvenimą: ar ji ugdo, ar žlugdo žmogaus kilnumą? Ekonominiai apsisprendimai ir veiksmai turi žmogiškas pasekmes, tad ir moralinį turinį; jie padeda žmonėms ar juos žlugdo, stiprina ar silpnina šeimos gyvenimą, mažina ar didina teisingumą mūsų šalyje.

Rašome kaip ganytojai, o ne kaip kokių viešų institucijų pareigūnai. Kalbame kaip moralės mokytojai, o ne kaip ekonomijos technikai. Mes nesiekiame kokio politinio ar ideologinio tikslo. Iškeliame žmogiškąją ir dorinę ekonominio gyvenimo pusę, visuomenės diskusijose dažnai pamiršamus požvilgius. Šiam tikslui mes panaudojame dvigubą paveldėjimą: katalikų socialinį mokyimą ir tradicines amerikiečių vertybes.

KRIKŠČIONIŠKOJI EKONOMINIO GYVENIMO SAMPRATA IR MORALINIAI PRINCIPAI

Pirmoje vyskupų laiško dalyje svarstomi bibliniai ir teologiniai krikščioniškos gyvenimo sampratos pagrindai ir iš jos kilę moraliniai principai, dorinės normos. Pagal Šv. Raštą ir teologiją, katalikų socialiniam

Tėvų marjonų namai, spaustuvė ir gimnazija Marijampolėje.

mokslui žmogiškoji būtybė yra šventos, transcendentinės vertės. Užtat katalikų socialinis mokslas skelbia nepalyginamą žmogaus kilnumą, kuris reiškiasi ir išsivysto bendruomenėje. *Asmuo bendruomenėje* yra kriterijus, mastas, kuriuo turi būti matuojami visi ekonominio gyvenimo dalykai. Tad apie kurią nors ekonominę sistemą sprendžiamo pagal tai, kiek ji naudinga žmogui, kiek ji įgalina visus žmones joje dalyvauti. Ekonomija turi *tarnauti žmogui*, o ne žmogus jai.

Žmogaus asmens kilnumas tegali būti realizuojamas ir apsaugojamas tik bendruomenėje. Kaip mes organizuojame savo bendruomenę ekonomijos, politikos, teisės srityse ir konkrečiose programose — visa tai tiesiogiai veikia žmogaus kilnumą ir individualinį augimą visuomenėje. Pareiga mylėti savo artimą turi ir individualinį, ir platesnį pobūdį, socialinį įpareigojimą bendrajam gėriui.

Iš tokios žmogaus, bendruomenės ir ekonominio gyvenimo sampratos aiškėja ir mo-

raliniai principai, ir žmogaus teisės. Žmogaus teisių saugojimas ir vykdymas yra bendruomeninio gyvenimo minimumas. Jos apima ne tik politines ir civilines, bet ir *ekonominės teisės*: žmonės turi teisę į gyvenimą, maistą, aprangą, butą, poilsį, sveikatos aprūpinimą, švietimąsi ir užsiėmimą (darbo turėjimą). Jeigu žmogus nėra įgalintas jomis naudotis, tai jam yra paneigtos *pagrindinės žmogaus teisės*.

Bendruomenė, veikdama per viešąsias ir privačias institucijas, yra morališkai atsakinga už žmogaus kilnumo palaikymą bei išskėlimą ir žmogaus teisių apsaugojimą. Šalia labai aiškaus atskirų asmenų ir privačių institucijų įpareigojimo, valdžia šioje srityje turi savo atsakingumą, t.y. turi rūpintis, kad būtų *bent minimalinės sąlygos* žmogaus kilnumui išsilaikyti ir reikštis.

Visi visuomenės nariai turi ypatingą pareigą rūpintis neturtingaisiais ir labiausiai pažeidžiamaisiais dėl jų pačių nepajėgumo ir dėl jų žmogiškosios vertės. Šis principas, stipriai iškeltas Šv. Rašte ir krikščioniškoje

tradicijoje, dabar dažnai vadinamas ypatingu neturtingųjų pasirinkimu ir stojimu už juos.

Iš pagrindinių žmogaus teisių kyla ekonominė ir kitų socialinių veiksmų pareiga vykdyti teisingumą ir visiems savo bendrijos nariams, įskaitant ir socialinę bei ekonominę teisingumą (vyskupų laiške vietoj "socialinio teisingumo" vartojamas terminas "ekonominis teisingumas", nes jis tiesiogiai ar netiesiogiai ir teapima tik ekonomines gėrybes).

KELETAS KATALIKŲ SOCIALINĖS MORALĖS SPECIALIŲ PRITAIKYMŲ

Antroje savo laiško dalyje vyskupai pateikia keletą pritaikymų, kylančių iš tų socialinės moralės principų kai kuriose ekonominio gyvenimo srityse. Vyskupai iš anksto išpėja neteikti jų siūlymams ir rekomendacijoms tokios pat autoritetingos reikšmės, kaip jų pateiktoms moralinių principų deklaracijoms. Jie pritaikyti atskiriems atvejams, vykstantiems tam tikrose aplinkybėse. Jos gali keistis, ir geros valios žmonių siūlymai visiškai teisėtai gali būti kitokie. Bet vyskupai, jų komisijos nariai pateikė tuos siūlymus, ilgai svarstę ir pasitarę su šimtu žinovų bei profesionalų. Tad jų daromiems praktiškiems moraliniams nuosprendžiams, nors sąžinės griežtai ir neįpareigojantiems, katalikai turi parodyti rimtą dėmesį. Jie turi juos apgalvoti, kai nori spręsti, ar jų pačių daromi sprendimai sutinka su Evangelija.

Vis dėlto vyskupai ryžosi daryti kai kuriuos pasiūlymus ekonominėje ir kitose socialinėse srityse. "Mat Bažnyčios mokymas negali pasilikti bendrybių plotmėje. Užtat mes jaučiamės įpareigoti mokyti ir pavyzdžiu, kad krikščionys imtųsi ekonominės analizės ir susidarytų sau reikiamus teisingus sprendimus apie atskirus ekonominius klausimus".

Reikia siekti pilno užsiėmimo. Vyskupai rašo: "Teisingos ekonomijos pagrindas yra tas, kad turi gauti darbą visi, kurie jo nori. Mat turėti darbą ar užsiėmimą yra pagrindinė žmogaus teisė, kuri plaukia iš moralinių principų ir iš jų kylančių teisingumo

pareigų bei teisių. Juk daugumai žmonių užsiėmimas yra pagrindinis dalykas, norint patenkinti savo materialinius poreikius. Neturėjimas darbo labai neigiamai veikia bedarbį žmogų, jo šeimą ir aplinką. Tad vyskupai šaukia visus į naują didelį užsiėmimą sudaryti galimybę turėti nuolatinį darbą — pilną užsiėmimą, kurie jo nori. Jie siūlo įvairias rekomendacijas, pvz.: pasiekti naują visų sutarimą, kad kiekvienas žmogus turi teisę į užsiėmimą. Todėl nuolat reikia tai kelti viešumon, sukurti naujas darbovietes ir taip sumažinti JAV-se netoleruotiną daugybės piliečių neturėjimą darbo. Bendradarbiaujant valdžiai, biznieriams ir darbo unijoms, išplėsti įvairių specialybių mokymosi programas, didinti paramą darboviečių kūrimo programoms ir projektams, siekiant pašalinti nedarbą.

Pašalinti neturtą. Pagal JAV Cenzo biuro ir kitus oficialius duomenis, JAV-se 5% amerikiečių šeimų turi 43% viso krašto turto, o 50% visų šeimų teturi vos 4%. Taip pat 20% turtingųjų amerikiečių gauna maždaug tiek pat įplaukų, kiek 70% mažai teuždirbančių, o 20% mažai teuždirbančių jų neturtingiausiųjų tegauja vos 4%. Toks baisiai neteisingas turto ir įplaukų paskirstymas privedė prie to, kad kas septintas amerikietis yra neturtingas (tad 14 su viršum procentų!). Toks didelis neturtas turtingame Amerikos krašte yra socialinis ir moralinis skandalas! Vyskupai nurodė tam tikrus uždavinius ir strategiją nugalėti neturtui: siekti sveikos krašto ekonomijos, nes ji yra raktas iš anksto neišsileisti ir apsisaugoti nuo nedarbo (3% bedarbių dar būtų toleruotini); stipria akcija pašalinti barjerus, kliudančius mažumų žmonėms ir moterims gauti lygų darbą ir lygų atlyginimą su vyrais; mokesčių reforma sumažinti finansines neturtingųjų ir šeimos tėvų bei motinų naštas; tam pačiam tikslui stipriai pertvarkyti JAV-ių socialinio draudimo sistemą (vyskupai čia taip pat pateikia įvairių konkrečių pasiūlymų).

Maisto ir agrikultūros srityje vyskupai energingai stoja už priemonės sulaukyti šeimos ūkių praradimą ir sustabdyti vis au-

gantį agrikultūros išteklių nuosavybės koncentravimąsi. Jie taip pat stoja už darbininkų teises, unijas, kolektyvines sutartis, plačiai išplitusią privačių nuosavybę, lygias ekonomines galimybes ir t.t. Plačiai nurodo reikalą, pareigą ir įvairius būdus, kuriais JAV galėtų daug daugiau pagelbėti neturtingosioms tautoms.

Užmojis naujam amerikiečių eksperimentui. Po šių praktiškų socialinės moralės pritaikymo pavyzdžių vyskupai pateikia svarbų pasiūlymą: padaryti naują amerikiečių eksperimentą. Senasis eksperimentas buvo sukurti politinę ir socialinę lygybę visiems Amerikos gyventojams, kurie buvo suvažiavę iš įvairių kraštų ir daug nukentėję nuo pasaulinės ir bažnytinės valdžios ir nuo turtingųjų. Tai buvo anais laikais labai didelis užsimojimas. Atrodė, kad jis tikrai nepasiseks. Tačiau jie visi troško tos politinės ir socialinės lygybės, išleido atitinkamą JAV konstituciją ir įstatymus, stipriai tarpusavyje bendradarbiaudami, ir jiems šis eksperimentas pasisekė.

Tad Amerikos vyskupai ir kviečia visus amerikiečius ryžtis naujam eksperimentui—su dideliu noru ir stipriomis pastangomis bei visų bendradarbiavimu *siekti ekonominės demokratijos*, t.y. sudaryti visiems Amerikos gyventojams lygias ekonomines galimybes siekti savo ir kitų ekonominės gerovės ir balso ekonominėje srityje.

Praktiškai tai būtų didele solidarumo dvasia persunktas bendradarbiavimas, siekiant įgyvendinti žmogaus ekonomines teises, išplėsti dalinamąsi ekonomine galia ir padaryti svarbesnius ekonominius sprendimus, derinamus su bendrąja visų gerove, ypač neturtingųjų ir labiausiai nuskriaustųjų.

Toks eksperimentas dar gali sukurti naujas struktūras visiems darbininkams būti įmonių dalininkais ir aktyviai dalyvauti firmose, vietinio, federalinio ir tarptautinio pobūdžio institucijose.

DVASINIS GYVENIMAS IR EKONOMINĖ SRITIS

Sis vyskupų ganytojiškas laiškas baigiamas palyginti neilga, bet stipria užbaiga.

Ji visas šio laiško mintis bei reikalavimus sujungia ekonominio ir kitokio socialinio gyvenimo srityje su dvasiniu tikinčiųjų gyvenimu. Tai sutrauktai išreikšta ir prie laiško pridėtame įvade. Vyskupai ten taip rašo:

"Nereikia per daug nustebti, kad daug kam atrodo, jog katalikų socialinis mokslas toks reiklus. Bet ir Kristaus Evangelija labai daug reikalauja. Ji reikalauja aiškaus pažinimo, tikros atgailos ir darbų. Visi mes esame nusidėjėliai, ne visada išmintingi, teisingi ir mylintys... Mes turime išdrįsti pasakyti 'ne' tam, kas mūsų veiksmuose yra priešinga gyvenimui pagal tikėjimą, meilę ir teisingumą. Turime gręžtis ir bandyti pasitaisyti. Tad save klauskime: ar rūpestingai, maloniai, teisingai elgiausi darbe? Kaip mano nuosprendžiai, ką pirkti, parduoti, išleisti ar taupyti pinigą, prisideda prie kitų žmonių kilnaus gyvenimo ir bendrojo labo? Kiek vengiu pagundos pasirodyti prieš save ir kitus tuo, ką turiu, ką perku? Kiek apsigalvoju, kurias valdžios ekonomines ir socialines programas turiu paremti, ypač siekiančias visų, ypač neturtingųjų ir labiausiai nuskriaustųjų gerovės?

Atsakymai į šiuos ir panašius klausimus ne visada yra aiškūs ar lengvai įvykdomi. Bet su Kristaus, Dievo malonės ir kitų tikinčiųjų pagalba yra galimi. Bažnyčia negali pasaulio išgelbėti iš didžiųjų nuodėmių ir neteisrybių pasekmių, kol nesisidabuosime pašalinti nuodėmę ir neteisrybę iš savo gyvenimo ir institucijų. Visi turime padėti Bažnyčiai, tai tikinčiųjų bendruomenei, praktikuoti solidarumą, bendradarbiavimą ir ekonominį teisingumą, kuriuos skelbiame kitiems. Be to, ekonominio gyvenimo pagerinimas ir atnaujinimas priklauso nuo paskirų tikinčiųjų (kurių vien katalikų JAV-se yra 52 milijonai) ekonominių apsisprendimų ir įsipareigojimų praktikuoti savo tikėjimą ne tik bažnyčioje, bet ir biznyje, korporacijose, unijose, fabrikuose, dirbtuvėse, įstaigose, parlamentuose, profesiniame, švietimo ir viešajame gyvenime.

Mūsų tikinčiųjų širdys tebūna nukreiptos į Dievą karalystę, į solidarumą su ne-

turtingaisiais, į veiklą už sugyvenimą, taiką ir teisingumą ir tokiu būdu į buvimą Kristaus meilės ir teisingumo ženklais pasaulyje. Suprantama, visiems ekonominio teisingumo siekimas įtraukia katalikus į viešojo gyvenimo areną. Užtat tikintiesiems reikia būti labiau informuotais ir aktyviais piliečiais, balsuoti už tuos, kurie neturi balso, stoti už neturtinguosius ir plėsti bendrąjį visų gėrį. Taigi šiuo ganytojišku laišku mes šaukiame jus prie Dievo, šaukiame į didesnę asmenišką ir bendrą veiklą, į naujas įplaukų ir turto užvaizdavimo tarnystes ir pilietiškumo formas.

Šio laiško ruošimas, užbaigimas ir priėmimas yra tik ilgo auklėjimo ir auklėjimosi, diskusijų, dialogų ir veiklos vyksmo pradžia. Mes, krikščionys, Šv. Dvasios ir krikščioniškosios meilės vedami, esame skatinami į stiprius, artimus santykius su Dievu, su Kristumi, su visa žmonijos šeima ir kūriniu. Kristus savo mokymu ir gyvenimu parodė, kad Dievo karalystė yra stipresnė už blogį, neteisybę ir širdžių kietumą, kad Dievo meilė visa nugali. Tad mes skelbiame vilties ir sustiprinimo žodžius visiems, bet ypač vargstantiems ir kenčiantiems neteisybės. Mes tikime, kad krikščioniškoji gyvenimo — ir ekonominio gyvenimo — samprata gali transformuoti ir iš pagrindų perkeisti individų, šeimų, mokyklų gyvenimą ir visą mūsų kultūros reiškimąsi. Mes pasitikime, kad jūsų maldų, įsisąmoninimo, tarnystės ir veiklos dėka mūsų ekonomija gali būti taip tvarkoma, kad tarnautų žmogui, kad klestėtų žmonių kilnumas. Tad dar atliktinas mūsų tautos darbas ir didelis iššūkis mūsų tikėjimui”.

Perdavę vyskupų ganytojiško laiško svarbiausias mintis, siūlymus ir paskatas, pridėsime dar keletą dalykų, labiau jas paaiškinančių ir iškeliančių.

Anksčiau minėto katalikų opozicijos žurnalo "Commonweal" vedamajame rašoma: "Turbūt nėra šiame laiške labiau iššaukiančio dalyko, kaip šaukimas pripažinti pagrindines ekonomines teises šalia jau priimtųjų politinių ir civilinių... Tai gali pareikalausiti veržlių, didelių pastangų, siekiant

kultūrinio sutarimo, persiimant naujais privačiais ir viešais atsakingais įsipareigojimais, kuriant naujas institucijas... Reikia pripažinti, kad yra daug kliūčių ir sunkenybių. Tačiau reikalas visiems įgyvendinti ekonomines teises pasilieka degamai aštrus.

Ekonomija, tikrai pripažįstanti ekonomines teises visiems, ir ne tik kaip pasyvią teisę būti materialiai aprūpintam, bet ir kaip aktyvaus dalyvavimo ekonomijoje teisę, būtų labai skirtinga nuo Amerikos ekonomijos šiandien. Tad ar vyskupų ganytojiškas laiškas pritaria ar pasmerkia dabartinį Amerikos kapitalizmą? Atsakymą duoda patys vyskupai: "Mūsų priėjimas analizuoti Amerikos ekonomiją yra pragmatinis ir evoliucinio pobūdžio. Gyvename mišrioje ekonominėje sistemoje. Ji yra ilgos reformų ir prisitaikymų istorijos padaras. Šia Amerikos reformų pragmatinės tradicijos dvasia ir mes ieškome teisingesnės ekonomijos”.

Vyskupai šį dalyką ima labai rimtai. Parašę tokį vertingą dokumentą, jie sudarė specialią komisiją, vadovaujamą Klyvlendo vyskupo Pilla, paruošti jo vykdymui planą. Taip pat jie paskyrė pusę milijono dolerių šio plano vykdymui (daugiausia tai parama ruošti studijų dienas vyskupijų centruose, kolegijose, universitetuose ir konferencijas, diskusijas parapijose, draugijose, mokyklose).

Jeigu katalikai ir bent tam tikra dalis kitų krikščionių bei kitų geros valios amerikiečių šį reikalą rimtai ims, tai galima tikėtis tikrai teisingesnės ekonomijos Amerikoje ir iš dalies net visame pasaulyje. Ar mes, lietuviai katalikai, krikščionys, bandysime taip pat rimtai imti šį tikrai svarbų reikalą?

■ Naujuoju Vengrijos primų ir Esztergomo arkivyskupo paskirtas Laszlo Lekai, 59 metų amžiaus, anksčiau buvęs Kalocsa vyskupu. Paskirti ir du kiti vyskupai.

■ Bavarijos televizijoje, Vokietijoje, nuo vasario mėnesio vidurio buvo perduodama katekizmo suaugusiems serijinė programa. Ją sudarė 30 transliacijų, kuriose filmų vaizdais, pasikalbėjimais supažindinta su krikščionių tikėjimu.

NENIEKINKIM SAVO PROSENELIŲ!

PAULIUS RABIKAUSKAS

Kalbant apie Jogailos krikštą ir Lietuvos krikščioniškąją tapimą, tuojau užplūsta lietuvių-lenkų santykių per kelis amžius košmaras. Sunku tada ramiai galvoti ir svarstyti. Įsismaginę imame koneveikti visus lenkus, priskirti jiems daugybę blogybių, kurios buvusios kraunamos ant lietuvių sprando, ir nepastebime, kad drauge suniekiname ir ano meto Lietuvos atsakingus vyrus. Prasideda jau su Krėvos aktu. Buvo sakoma, jog tai lenkų falsifikatas. Bet yra išlikęs jo originalas; pats jį savo rankose turėjau, lankydamasis Krokuvoje katedros kapitulos archyve. Tada buvo primetamas Lietuvos valdovams negarbingas lenkams pasidavimas, jiems tarnauti nuėjimas.

Bet ar taip iš tikrųjų buvo? Ar Jogaila, ar kiti Lietuvos kunigaikščiai, ar pats Vytautas, kuris irgi prikabino savo antspaudą prie Krėvos akto ir po to vyko į Krokuvą intronizuoti Jogailos Lenkijos karaliumi, ar jie visi buvo neišmanėliai, savo tautos išdavikai? Nepamirškime, jog Lietuva XIV a. pabaigoje buvo didelė ir galinga valstybė. Labiau bijojo lenkai lietuvių, kaip lietuviai lenkų. Pvz., Krėvoje buvo specialiai pažadėta, jog lietuviai suteiks laisvę Lietuvoje esantiems karo belaisviams lenkams, ir nieko nepasakyta apie lietuvių karo belaisvius Lenkijoje. Matyt, tokių lenkų belaisvių Lietuvoje būta nemaža, kad jiems skirtas atskiras akto punktas.

O dėl su Lenkija išvienėjimo lietuviai buvo iš tikro apdairūs. Krėvos akte, kai reikėjo pasisakyti apie šį su Lenkija susidėjimą, lietuviai pavartojo mažiau įprastą, ypatingą žodį *applicare*, kuris reiškia "priglausti", "prišlieti", o ne koku nors būdu "suvienyti" ar "sujungti". Tik vėliau, ypač XV a. pirmoje pusėje, lenkai tam terminui ėmė duoti tikros unijos prasmę.

Ir Lietuvos krikštą krašto valdovai stenėsi taip atlikti, kad lenkai jame nesimaišytų nei jam nevadovautų. Viskas turėjo išeiti iš pačių lietuvių. Taip buvo Vilniuje

1387 m., panašiai buvo pakartota ir Žemaičių krikšto metu. Nei Gniezno metropolitas, nei kas kitas nepageidaujamas ten negalėjo įsikišti. Vytautas su Jogaila 1413 m. nuvyko į Žemaitijos gilumą krikšto pradėti, o Konstancos visuotinio susirinkimo įgalio tieji vyskupai užbaigė visą procedūrą. Be Lenkijos prisidėjimo buvo įkurtos Vilniaus ir Žemaičių vyskupijos. Nei karaliaus, nei Vytauto, nei popiežiaus pirmuose raštuose jos nepriskiriamos jokiai metropolijai. Ir kai reikėjo kanoniškai įforminti Vilniaus vyskupijos įsteigimą, 1388 m. į Lietuvos sostinę atvyko Poznanės vyskupas Dobrogostas, ne metropolito siųstas, o paties popiežiaus tam reikalui paskirtas.

Taigi lietuvių-lenkų santykiai prasidėjo be ypatingos vienu nuo kitų priklausomybės, kaip lygių su lygiais. Bet tuojau pat pats gyvenimas talkino lenkų Lietuvoje klestėjimui, ypač kultūriniame gyvenime. Lietuvoje iki tol nebuvo mokyklų, nebuvo išsimokslinusių žmonių. Tai buvo pavėluoto krikšto ir su tuo susijusios krašto kultūrinės ir dvasinės izoliacijos pasekmė. O Lenkijoje jau daugiau kaip 400 metų klestėjo Bažnyčia ir visa daugiausia jos rankose — kaip ir kitur viduramžiuose — sutelkta kultūrinė veikla. Kiekvienas kunigas mokėjo bent šiek tiek skaityti ir rašyti, o vyskupais tapdavo platesnio išsilavinimo dvasiškai. Lenkijai vienokiu ar kitokiu būdu nebuvo visai svetimi Vakarų Europoje tuomet suklestėję teologijos, teisės ir medicinos mokslai, buvo žinoma notariato praktika, praktikuojama rankraštinė knygų gamyba. Kai pradedančiai augti Lietuvoje krikščionybei prireikė kunigų, prireikė knygų (liturginių ir kitokių), teisės patarėjų, vyskupijų kuriose raštininkų, iš kur juos paimti, jei Lietuvoje nebuvo nei kam, nei kur tokių žmonių paruošti? Reikėjo kviesti iš svetur, pirmiausia iš Lenkijos, su kuria juk buvo sutarta išvien eiti. Kultūrinis lenkų pranašumas savaime įtaigojo ir luominį iškilimą bei geres-

VISA ŠIRDIMI MYLĖJO JAUNIMĄ

A.a. kun. Karolio Garucko, S.J., meilė jaunimui buvo tokia nuoširdi, skaidri ir šilta, kad jos negalėjo paslėpti. Todėl tiek jauniausias jaunimas — pradžios mokyklų vaikai, tiek vidurinių, tiek ir universitetų studentija jį labai pamilo. Nors valdžios liepiama vyskupijos vadovybė jį mėtė po mažutes parapijėles provincijoje, miškuose, bet ir ten jaunimas jį surasdavo ir lankydavosi pasitarti, atlikti rekolekcijų, giedoti chore, patarnauti mišioms. Iš Lietuvos gautuose žmonių atsiminimuose apie kun. Garucko veiklą yra skyrelis "Tėvelis ir jaunimas". To skyrelio mintimis norime pasidailinti ir su "Laiškų lietuviams" skaitytojais.

K. J.

Tėvelis labai mylėjo jaunimą, o ir jaunimo buvo mylimas. Jam mielai eidavo tarnauti mišioms, o kai buvo uždrausta jauniems eiti prie altoriaus, tada jų dar daugiau būdavo, nors už tai Tėvelis buvo tampus po įstaigas, baramas ir grasinamas (taip buvo jam esant Ceikiniuose 1963 - 1979 m.).

Ruošdamas vaikus Pirmajai Komunijai, jis visus pakviesdavo tarnauti mišioms, truputį pamokęs nors priklaupti, mišiolą perkelti. .. Pirmajai Komunijai ruošdavo ilgokai, beveik visą vasarą, pradėdamas gegužės mėnesį. Motinoms skundžiantis, kad negalinčios vaikų taip dažnai vedžioti, nes yra visokių vasaros darbų, jis patardavo: "Tai

nės vietos visuomenėje užėmimą. Tai buvo natūrali raida, dėl kurios nežinau kaip būtų galima kaltinti lenkus. Nežinau taip pat — bent bendro su Lenkija gyvenimo laikotarpiu — ar Lietuvoje buvo kada nors tyčiomis įstatymais slopinamas lietuviškumas ir specialiai remiamas lenkiškumas. To nebuvo nei bažnytiniame gyvenime, nei visuomeniniame veikime. Todėl neverta nervintis dėl to, kas vyko ne dėl kieno nors blogos valios, o tiktai pačia savo inercija, ir kas dabar nebepakeičiama.

šventą dieną ateisite į bažnyčią, ir tada jie pasimokys katekizmo". Ir dar paaiškina: "Jei vaikas išmoks poteries tik kaip eilėraščių, tai nedaug turės naudos. Reikia, kad priprastų eiti į bažnyčią, aktyviai dalyvauti mišiose. Dažnai eidamas, išgirsta pamokslų, sužino daugiau apie tikėjimo tiesas, nes dabar nėra religinių knygų, niekas mokykloje apie Dievą nemoko, tik brukamas ateizmas".

Vasaromis pasikviesdavo pagalbininkų vaikams katekizuoti, bet ir pats įsiterpdavo ir mokydavo, įdomiai aiškindamas katekizmą, ir kartais vaikus paklausdavo praktiškų dalykų, pvz.: "Ar visada reikia sakyti visą teisybę, kurią žinai?" Vaikai atsakydavo: "Visada". — "Ar Dievo reikia labiau klausyti, ar žmonių". Atsakymas: "Dievo". Tada jis klausdavo: "Jei būtų uždrausta viešai melstis, ir kunigas slapta laikytų mišias, tuo metu ateitų valdžios pareigūnai kunigo suminti. Kaip pasielgtumėte? Ar pasakytumėte, kad čia, tame kambaryje, jis yra, kad jie išsivedę kunigą nukankintų?" Vaikai tyli. Tada kunigas vėl klausdavo: "Ar galima nemeluoti ir teisybės nepasakyti, paslaptį išlaikyti?" Vaikai vėl nežino. Tada jis papasakoja atsitikimą iš Bažnyčios persekiojimo Meksikoje.

"Praneša, kad valdžios pareigūnai ateina ieškoti kunigo, kuris tuo metu slapta mokė vaikus tikėjimo tiesų. Jam tuoj parodė kitą išėjimą. Pareigūnai, neradę kunigo kambarį, ėmė ieškoti aplinkui ir pastebėjo jį bėgant upės link. Pradėjo jį vyti. Kunigas, pribėgęs prie upės, rado pilietį plaukiojant ir meškeriojant. Paprašius tas geras žmogus duoda kunigui savo drabužius. Kunigas įlipa į valtėlę ir sau ramiai meškerioja. Netrukus prie upės pribėgo ieškotojai. Tuoj sėdo į kitą valtėlę ir, smarkiai irdamiesi, dairosi, ar nepamatys kur nors plaukiančio misionieriaus. Ką tik čia buvo, tai turėtų būti netoliese. Kunigas pasuka valtėlę į krantą, ir jie susitinka, bet, jo nepažindami, klausia:

'Ar nematei, kur čia 'ilgaskvernīs' nuplaukė?'

Kaip manote, ką kunigas atsakė? Ar jis prisipažino, kad tai jis pats? Pagalvokite. Buvo įvairių atsakymų. Vieni sakė, kad kunigas prisipažino, kiti manė, kad kunigas sakė jo nematęs. Tada kun. Garuckas pasakė: "Toks buvo misionieriaus atsakymas: 'Ieškokite, jis čia netoli'. Taip pasakęs, jis pro juos išlipo į krantą, o jie, dar paspaudę valtį, nuplaukė tolyn. Tik po gero pusvalandžio susiprotėjo, kad tai buvo tas pats jų ieškomasis. Grįžta atgal, bet šis jau žmonių paslėptas".

Vaikai atsidūsta. Vadinas, nemelavo, bet ir teisybės nesakė. Fariziejai kelis kartus norėjo Kristų sugauti kalboje, pvz., klausdami, ar dera mokėti mokesčius ciesoriui. Kristus tiesiai neatsakė, o paprasė parodyti mokesčių pinigą. Paskui juos paklausė: "Kieno čia parašas ir paveikslas?" Jie atsakė: "Ciesoriaus". Tada Kristus pasakė: "Kas ciesoriaus, atiduokite ciesoriui, o kas Dievo — Dievui". Ir jie neturėjo už ką jį apkalinti.

Tėvelis pamokydavo vaikus mišioms tarnauti, gražiai priklaupiti, pats parodydamas, kaip negražu, kada klaupiama svyruojant, griūvant, susirietus. Daugelis, pradėję mišioms tarnauti nuo mažens, kartais tarnaudavo net ir grįžę iš kariuomenės.

Būdavo gražu, kai prieš mišias pradeda virsti iš zakristijos baltomis kamžėlėmis pasipuošę pirmiausia mažieji, paskui didesni, išsirikiavę maždaug pagal ūgį per visą presbiterijos plotį. Tėvelis stovėdavo vidury tarp didžiųjų, kurie būdavo net visa galva už jį aukštesni. Kai būdavo daugiau studentų iš Vilniaus, tai sudarydavo ir antrą eilę.

Pirmajai išpažinčiai klausyti pakviesdavo iš kur nors svečią kunigą, bet tai būdavo tik suaugusiems, o vaikai apgulėdavo Tėvelio klausyklą. Tačiau ir paaugusieji nenorėdavo eiti išpažinties pas svetimus kunigus. Per vienus atlaידus parapietė Valerija taip pasakojo: "Kiek šiandien privargau su vaikais, net išprakaitavau! Svečių kunigų užimtos klausyklos, tai mūsų šalis nesėda, o

vaikai prie svetimų neina. Aš juos pasistatau ant galo ir pirma savęs apglėbus varau, varau, jau lieka kokie trys žmonės iki langelio. Jie staiga tik šmurkšt, ir pabėga iš eilės. Tada aš juos susigaudau ir vėl statau į eilę. Paeis, paeis kiek pirmyn, bet, radę patogų momentą, ir vėl pabėga. Netekusi kantrybės, juos smagiai 'aptaisiau', apibariau ir pagaliau šiaip taip privariau. Kitą kartą einu per atlaידus į bažnyčią pro susėdusius ant suolo berniukus. Paklausiau, ar jau buvę išpažinties, nes arti mišių laikas. Jie atsakė, kad išpažinčiai tai jau pasiruošę, bet išpažinties eis į zakristiją pas savo Tėvelį. Po pamaldų Tėvelis sako: "Tie mano ministrantai — tai kurtiniai — išsigalvojo per atlaידus eiti išpažinties zakristijoje. Šiandien ateinu rengtis mišioms, o Vladas prašo atsisėsti į klausyklą. Maniau, kad atves iš bažnyčios kokį kurčiąjį. Ogi jie! Visi išsirikiavo į eilę, net truputį susivėlinau mišioms".

Nei Reškutėnuose, nei Kabeliuose, nei Ceikiniuose nebuvo zakristijono, bet berniukai gražiai viską aptarnaudavo ir viską išmokdavo. Ypač gražų neišdildomą įspūdį padarydavo Didįjį Šeštadienį, kai jau saulei leidžiantis eina į šventorių ugnies šventinti. Tėvelis apsuptas gal 40 berniukų ir ne mažiau mergaičių procesijos drabužiuose, sustoja prie ugnies šventoriuje, paskui įžengia į apytamsę bažnyčią, ir pamažu visų rankose užsidega žvakelės, Tėveliui sugiedojus 'Lumen Christi' — Kristaus šviesa!"

Velyknaktį jaunimas pasilikdavo per naktį adoruoti prie Kristaus grabo. Šiokiomis dienomis vis atėdavo berniukų patarnauti mišioms. Paliko malonų įspūdį, kai būdavo pamaldos vakarais (gegužės ar spalio mėn.). Nusirengę zakristijoje kamželes, dar atsiklaupia bažnyčioje prie Dievo stalo. Kartais 6 ar 4 taip suklaupia, kad viduryje palieka vietos, kur atsiklaupia Tėvelis. Kurį laiką meldžiasi tyliai. Paskui kuris nors garsiai pasako intenciją, pvz., "kad visi uoliai lankytume bažnyčią", o visi choru tada atkalba "Sveika, Marija". Paskui kitas — "kad mes niekada Dievo neįžeistume!" Ir vėl "Sveika, Marija". Toliau — "kad visi

būtume blaivūs" ir taip toliau, iki kiekvienas pasako savo intenciją. Garsiai pasimeldę, dar minutėlę pasimeldžia tyliai. Bažnyčioje prieblanda, tik amžinoji lempelė spindi...

Pakyla Tėvelis eiti. Kokia pora berniukų, paėmę į rankas didelį bažnyčios raktą, jau laukia, kol visi išeis, ir užrakina bažnyčios duris, atneša raktą į kleboniją, kur jau kiti būna su Tėveliu atėję. Čia sėda skambinti pianinu, o Tėvelis atneša gražių paveiksluotų knygų, parodo neseniai iš užsienio gautą žurnalą, papasakoja, kas jame rašoma. Pavaišina saldainiais, apdovanoja užsienietiškais pašto ženklais ar kitomis dovanėlėmis. Kai kurie berniukai, prie pianino pasilavinę, paskui pagroja nesudėtingas giesmes bažnyčioje. Kai imama ruošti vakarienę, jie išeina namo.

1979 m. vasario mėnesį Tėvelis sirgdamas laikydavo mišias namuose, tai berniukai ateidavo patarnauti į kambarį. Jie pasikaitydavo ir mišių skaitinius. Šventadieniais dar nueidavo laikyti mišių į klėtelę, kurioje buvo paruošę altorių ir pakūrendavome krosnį. Vieną sekmadienį prisirinko 10-11 klasės gimnazistų. Paklausiau, gal visiems atnešti kamžų iš bažnyčios. Gintaras atsakė: "Aš netarnausiu". Man buvo lyg nuostabu, nes jis nuo mažens tarnavo mišioms, dar nepasiekdamas užkelti knygų ant altoriaus. Paskui vis kasdien ateidavo, o spalio mėnesį garsiai vesdavo rožančiaus maldas, nes turėjo gražų, stiprų balsą, o dabar — ne.

Mišių metu, dalindama giesmių lapelius, netyčia pastebėjau Gintarą, stovintį už krosnies kamputyje, o ašaros riedėjo skruostais... Aišku, jis negalėjo tarnauti. Nelabai mums sekėsi ir giesmės, kažkaip balsas dingdavo, o ir visi žmonės tyliai ašarojo.

Po mišių Gintaras padėjo Tėveliui apsilvilti paltą ir sugrįžti per kiemą į kambarius.

1979 m. vasario 28 d. Tėvelis paprašė Melagėnų kleboną palaidoti mirusią Cicėnienę. Jam bažnyčioje klausant išpažinčių, Cicėnienės anūkėliai dar prašėsi pas Tėvelį išpažinties. Tėvelis prašė atnešti iš zakris-

Dvikalbiškumas svetur

Dr. Algis Norvilas

2. KALBA LAIKO TĖKMĖJE

Pažvelkime dabar į kalbos raidą išeivijoje kitu atžvilgiu. Čia norime pažiūrėti, kaip kalbos vartojimas keičiasi laikui bėgant. Apytikrį kalbos vartojimo keitimosi vaizdą galima susidaryti, sugretinus įvairių bendruomenių kalbinę patirtį ilgesniame laiko tarpe.⁶

Toks sugretinimas parodo, kad kalbos vartojimo eigą galima suskirstyti į maždaug tris laikotarpius, kiekvienam nustatant ir apytikrį metų skaičių. Pirmas yra gimtosios kalbos laikotarpis, kuris tęsiasi apie 40 metų, po to eis dvikalbis laikotarpis, apimamas maždaug 35 metus, ir pagaliau ateina vietinės kalbos laikotarpis, kuriam galima skirti apie 25 metus.

Gimtosios kalbos laikotarpis prasideda su išeivių bangos atsiradimu naujame krašte. Žiūrint į mūsų dypukų (pokario išeivių) bangą, šis laikotarpis, galima sakyti, prasidėjo apie 1950 metus, kada didesnė tremtinių dalis jau kūrėsi naujuose kraštuose. Atsidūrus išeiviams naujame krašte, nė klausimo nekyla, kokia kalba turėtų vykti išeiviškasis gyvenimas. Savaimingai vartojama sava kalba, nes toji kalba yra visiems ir suprantama, ir prieinama. Dar daugiau, ji net įgauna brangumo bei meilumo atspalvį, nes tampa prarastos tėvynės simboliu, jos konkretumo nešėja.

tijos klauptuką ir juos iš klausė savo kambary. Paskui su vaikais nisifotografavo. Tai buvo paskutinis kartas.

Šis ankstyvesnis išeivijos laikotarpis paprastai yra paženklintas dideliu kalbiniu intensyvumu. Viena, esant kalbiškai atskirtai nuo aplinkinės bendruomenės, ir antra, siekiant sukurti savą tautinį veidą, išeivijoje suklesti plačiašakė kalbinė bei tautinė veikla.

Gražiai šio laikotarpio pulsą bei užmojus aprašo Ramojus Butėnas savo prisiminimuose, prasmingai pavadintuose "Dienai riedant vakarop".⁷ Išeivija, rodos, atsiduria veiklos sūkurėje. Kuriasi lituanistinės mokyklos, atgyja parapijos, steigiasi meno sambūriai, gyvai reiškiasi redakciniai kolektyvai. Tiek veiklon pasineriama, jog atrodo, kad, Juozo Girniaus žodžiais, nutautilimo "pavojaus vis dar nebūtų, lyg jis dar už kalnų. . .",⁸

Tačiau jau pats pavadinimas "Dienai riedant vakarop" sako, kad išeivijos veidas keičiasi. Būtų klaidinga manyti, kad šis pavadinimas pranašauja išeivijos galą. Anaiptol. Išeivija dar užsiliks daug daug metų. Kokia ji bus laiko būvyje — ar kūrybinga, ar lūkuriuojanti — tai jau kitas klausimas.

Šio pavadinimo prasmė iš tikrųjų yra kita. Jis prasmingai nusako artėjančią pirmojo laikotarpio pabaigą — to laikotarpio, kada vyravo lietuvių kalba, kada visur girdėjosi lietuviškas žodis. Šis laikotarpis jau, atrodo, eina į pabaigą; jau sparčiai artėja antrasis, dvikalbis, laikotarpis.

Šis dvikalbis laikotarpis, mūsų apskaičiavimu, turėtų formaliai prasidėti 1990 metais. Tačiau visi ženklai rodo, kad jau esame šio laikotarpio pradžioje. Lituanistinėse mokyklose jau veikia klasės lietuviškai nekalbantiems, vasaros metu organizuojamos "angliukų" (lietuviškai nekalbančiųjų) stovyklos, daugelyje bendruomenės skyrių yra vartojama anglų kalba, jaunesniųjų suvažiavimai kartais vedami anglų kalba, naujai pasirodę žiniaraščiškai (pvz., *Tulpė-Times*) paprastai būna dvikalbiai ir daugelis kitų.

Taigi, įsigalėjus dvikalbiam laikotarpiui, šalia gimtosios kalbos pradedame lygiagrečiai vartoti ir gyvenamo krašto kalbą. Kuo toliau šiame laikotarpyje pažengiame, tuo daugiau gimtoji kalba traukiasi iš gyvena-

mosios erdvės, užleisdama vietą gyvenamo krašto kalbai.

Pagrindinė gimtosios kalbos nykimo priežastis yra nepakankamas jos išmokimas jaunesniųjų tarpe. Nepajėgdami gimtąją kalbą laisvai vartoti, jaunesnieji pradeda gręžtis į aplinkos kalbą. Todėl lygiagrečiai kalbų vartojimas šiame laikotarpyje apskirtai ir vyksta kartų rėmuose — vyresni dar vartoja lietuvių, jaunesni — gyvenamo krašto kalbą. Prisideda prie vietinės kalbos įsigalėjimo ir mišrios vedybos. Esant asmeniui, kuris lietuvių kalbos nemoka, prie jo prisitaikoma, pereinant prie vietinės kalbos. Tačiau apie čia keliamus klausimus vėliau bus dar ne kartą pasisakoma.

Pažvelgus į šį dvikalbį laikotarpį, kiek jis vyko praeityje, jame galima atpažinti dvi ypatybes. Pirma, šio laikotarpio metu neretai iškildavo kalbiniai konfliktai. Vyresnieji, matydami gimtosios kalbos nykimą, "piktindavosi, dažnai jam rodydami griežtą priešišumą".⁹ Pasitaikydavo net atvejų, kur būdavo ryžtamasi už kalbą kovoti iki kraujo aukos.¹⁰ O jaunesnieji, pradę gyvenimišką ryšį su gimtąja kalba, pradėdavo reikalauti anglų kalbos įvedimo į bendruomeninį gyvenimą, pvz., bažnyčion.¹¹

Mūsuose tikriausiai tokio aštraus konflikto neteks matyti, nes lietuvių kalba nėra įgavusi stiprių institucinių pozicijų. Tačiau erzelio jau pradeda pasitaikyti: vyresnieji, reikšdami nusivylimą dėl lietuvių kalbos nevartojimo jaunesniųjų tarpe, o jaunesnieji, nerodydami didelio jautrumo kalbos puoselėjimui.

Antra šio laikotarpio ypatybė — tai pasitaikantis kultūrinis suklestėjimas. Apibūdinamas norvegų atvejį, Haugen nurodo, kad maždaug šiame laikotarpyje norvegų išeivijos bendruomeninis bei kultūrinis gyvenimas pasiekė savo gražiausio žydėjimo amžių, kai kuriems net sudarydamas iliuzinę išliekamumo įspūdį.¹² Tačiau, kaip jis pats pastebi, šie žiedai jau nešė ir sunykimo sėklas, nes dar dešimtmetis kitas — ir norvegų kalba buvo pradėjusi savo merdėjimo laikotarpį.

Gal dvikalbiame laikotarpyje labiausiai ir išryškėja, J. Girniaus išsireiškimu, "pasalūniška nutautimo" tikrovė.¹³ Nors išorėje tautinė veikla bei kalba dar klesti, tačiau šaknyse ji jau pakirsta, jau beblėstanti.

Galima į šį dvikalbį laikotarpį ir kitaip pažiūrėti. Jame matome, kad kalbos riba jau yra pasistūmėjusi iki vidurinės kartos. Šiuo metu ji stovi maždaug 40-45 metų tarpe, vyresnieji, dar prisilaikydami lietuvių kalbos, jaunesnieji — perėję plačiu mastu prie anglų kalbos. Taigi nesunku matyti, kodėl pasitaiko kalbinių nesusipratimų. Bet taip pat galima suprasti, kodėl dar gali vykti ir tautinio klestėjimo. Mat išeivijai ateina vadovauti karta, kuri ne tik tautiškai pajėgi, bet ir gerai pažįstanti aplinkos gyvenimą.

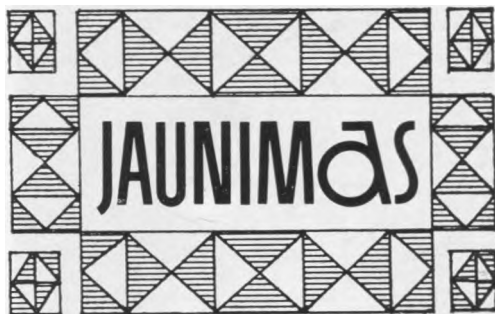
Deja, kalbos riba nestovi vietoje. Ji su metais slenka pirmyn, palydėdama vis daugiau lietuviškai kalbančiųjų iš gyvenimo. Pagaliau įsigali vietinės kalbos laikotarpis, kurio pradžią numatome apytikriai 2025 metais.

Vietinei kalbai įsivyravus, gimtoji kalba lieka suprivatinta. Ji praktiškai nebetenka rolės viešame gyvenime. Jos vartojimas užsisklendžia asmeniškų santykių ribose, jei iš viso galima sutikti asmenų, kurie šią kalbą moka. Šiame laikotarpyje taip pat įvyksta gana greitas organizacinio gyvenimo sunykimas. Mat išeivijos atsparumas ateina per gimtąją kalbą vartojančiuosius, o šiems pasišalinus, išeivijos pastatas pradeda sparčiai pailėti.

Pagaliau maždaug po šimtmečio, taigi apie 2050, jau pradėdama dažnai pamiršti ir savo kilmę.

Prie šios kalbos vartojimo nykimo apžvalgos gal reikėtų pridėti dvi pastabas. Pirmą, čia pateikti metų skaičiai yra tik apytikriai. Jie keičiasi pagal grupę, pridedant ar atimant 5-10 metų. Tačiau visur pastebima, kad po maždaug 60-80 metų išeivių kalba kaip ir pati išeivija pergyvena staigų nuosmukį.

Antra, nors dramatiški pasikeitimai, pvz., nauja ateivių banga, gilus nuotaikų pasikeitimas, gali išeivių kalbos nykimo eigą paspartinti ar prilaikyti, tačiau jos iš

Jaunimas ir lietuviška veikla

(Jaunimo konkurse II premiją laimėjęs rašiny s)

Rima Polikaitytė

Dievas sutvėrė žmogų, bet nepaliko jo vieno. Rojuje Adomui davė Ievą. Išvaryti iš Rojaus, mūsų pirmieji tėvai susilaukė vaikų. Jų vaikai taip pat sukūrė šeimas ir daugino žmoniją, kuri išsiplėtė po visą žemės rutulį.

Sociologai teigia, kad žmogui nėra gerai

esmės nepakeičia. Norint kalbos likimą išeivijoje paveikti, būtina įsiskverbti į kalbos likimo sąrangą. Tik tada yra galima galvoti apie kalbos vartojimo pratęsimą.

IŠNAŠOS

6. Čia pavartoti šie stambesni šaltiniai: Dieter Cunz, **Maryland Germans** (Princeton: Princeton University Press, 1948); William Gehrke, "The Transition from the German to the English Language in North Carolina," **The North Carolina Historical Review**, 12 (1935), 1-19; Haugen, **The Norwegian Language in America**.

7. Ramojus Butėnas, "Dienai riedant vakarop". **Draugas**, nr. 146 (1986 liepos 29) — nr. 164 (1986 rugpjūčio 22), serijinis straipsnis.

8. Girnius, "Mūsų tautinių uždavinių akivaizdoje", p. 103.

9. Cunz, **Maryland Germans**, p. 206.

10. Gehrke, "The Transition from the German to the English Language in North Carolina," p. 14.

11. Haugen, **The Norwegian Language in America**, p. 238.

12. Ibid., p. 247.

13. Girnius, "Mūsų tautinių uždavinių akivaizdoje", p. 103.

Rima Polikaitytė.

būti vienam. Kol vaikas yra visai mažas, jam pakanka bendrauti su šeimos nariais. Kai paūgėja, vaiką reikia supažindinti su mokyklos aplinka. Dar vėliau tėvai vaikui turi surasti užsiėmimų ir draugų už mokyklos ribų.

Lietuviams tėvams į talką ateina lietuviška veikla ir organizacijos. Savo dalyvavimu lietuviškoje veikloje nuo mažens tėvai man rodė pavyzdį. Kai suėjau trejų metų, mane nuvedė į ansamblį. Ten mokiausi dainuoti lietuviškas dainas, šokti tautinius šokius ir bendrauti su savo amžiaus vaikais. Tą rudenį, kai pradėjau lankyti pirmą skyrių, tėvai supažindino su ateitininkų organizacija. Pas jaunučius ir vėliau pas jaunius buvo labai smagu. Susirinkimuose bei iškylose žaisdavom, sportuodavome, rankdarbius darydavome ir skaniai pasivaišindavome.

Gimnazijoje atsivėrė dar platesnis veiklos pasaulis. Po pamokų kasdieninėje ir lituanistinėje mokykloje dabar šoku tautinių šokių grupėje, priklausau Pedagoginio instituto Etnografiniam ansamblui ir vadovauju "Rūtos" rateliui. Pas moksleivius

ateitininkus aktyviai dalyvauju susirinkimuose, išvykose, kursuose ir stovyklose. Visas vasaras praleidžiu "Dainavoje", kur pati stovyklauju, vadovauju jaunučiams arba globoju jaunų šeimų prieauglį.

Dalyvaudama lietuviškoje veikloje, neturiu daug laisvo laiko. Tačiau nesigailiu, kad neturiu laiko sėdėti valandų valandas prie televizijos arba neprasmingai gaišti laiką su draugais. Džiaugiuosi, kad, dalyvaudama lietuviškoje veikloje, galiu padėti savo pavergtai tautai ir save asmeniškai lavinti.

Lietuviška veikla padeda išlaikyti lietuvišką dvasią. Jaunimas, kuris priklauso ideologinėms organizacijoms, ansambliams bei tautinių šokių vienetais, ilgiau nenušaus negu tas jaunimas, kuriam niekas neįdomu. Net nepajusdami, jaunuoliai palaiko mūsų papročius ir tradicijas. Kartais susirinkimuose ir stovyklose jie daugiau išmoksta apie savo tėvų šalį negu šeimoje arba formalioje mokyklos klasėje. Jie turi daug progų kalbėti lietuviškai, kad geriau išmoktų savo tėvų kalbą. Veikloje jie gali skleisti mūsų kultūrą ir svetimtaučius painformuoti apie mūsų tautos nelaimę. Per organizacijas jaunuoliai gali atkreipti žmonių dėmesį į žmogaus teisių laužymą Lietuvoje. Svarbu visiems įrodyti, kad lietuviai yra kultūringi ir geri žmonės, kurie troško savo kraštui laisvės.

Lietuviška veikla taip pat asmeniškai lavina jaunimą. Dalyvavimas organizacijose mus praturtina ir padaro mūsų gyvenimą įdomesnį. Susirinkimuose ir organizacijose vis ko nors naujo išmokstame. Įsigydami daugiau žinių, praplečiame akiratį. Mes taip pat gauname pasitikėjimo savimi ir nebijome viešumos, kai reikia organizuoti arba vadovauti. Veikloje mes išmokstame bendrauti su kitais žmonėmis ir užmezgame daug naujų draugysčių, kurios bus labai svarbios, kai pradėsime galvoti apie šeimų kūrimą.

Nėra abejonės, kad lietuviška veikla yra prasminga mūsų jaunimui. Tačiau reikia pastebėti, kad veikla niekada negali būti svarbesnė už mokslą. Turime pavyzdžių jaunų veikėjų, kurie blogai mokosi, nes yra

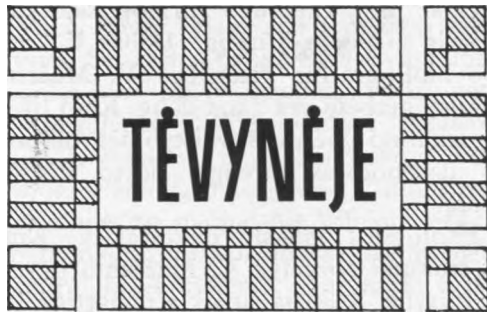
per daug įsivėlę į veikimą. Be kasdieninių pamokų jie dar turi įvairių darbelių, lanko lituanistinę mokyklą arba Pedagoginį lituanistikos institutą, šoka tautinius šokius, veikia pas skautus ir ateitininkus, rašo lietuviškoje spaudoje, dalyvauja visuose lietuviškuose renginiuose ir t.t. Tokiems jaunuoliams, savaime aišku, nebelieka laiko mokytis.

Visi lietuviškos veiklos puoselėtojai sutinka, kad lietuvių jaunuolio pirma pareiga yra gerai mokytis, įsigyti profesiją ir pasiruošti gyvenimui. Tik likusį nuo mokslo laiką gali skirti lietuviškai veiklai. Atradę "aukso vidurkį", lietuviai jaunuoliai bus naudingesni ir sau, ir savo tautai.

Malonu kalbėti apie jaunimą, kuris dalyvauja lietuviškoje veikloje. Tačiau nėra paslaptis, kad aktyvių narių skaičius mūsų organizacijose mažėja. Visur matosi daugiau vyresnių negu jaunų veidų. Kodėl daug jaunų žmonių nejaučia pareigos dalyvauti kultūriniame gyvenime? Kodėl jų mažai lankosi koncertuose, vaidinimuose, operos spektakliuose?

Priežastį, kodėl jaunimas nenori dalyvauti lietuviškoje veikloje, yra daug. Jaunus žmones paveikia namų aplinka bei draugai. Jeigu tėvai visai nesidomi lietuvybe, vaikai irgi nesisijungs ir nesirūpins. Tačiau, jeigu tėvai bus "superpatriotai", toks tėvų perdėtas rūpestis gali vaikus atstumti. Yra daug pavyzdžių, kur veiklių visuomenininkų tėvų vaikai vengia bendrauti su lietuviais ir susikuria savo "pasaulį". Taip pat, draugų ir aplinkos paveikti, jaunuoliai greitai dingsta iš lietuviškos bendruomenės.

Vyresnio amžiaus lietuviams skaudu, kai jie, senatvės slegiami, kviečia jaunimą į veiklą, o jaunimas nenori užimti jų vietų. Visų akys nukreiptos į jaunimą, kuris turi pradėti vadovauti organizacijoms, ruošti šventes, minėjimus ir koncertus. Vyresnioji karta nori įtikinti jaunus žmones, kad lietuviška veikla yra prasminga, nes ji teikia naudos mūsų tautai ir praturtina žmogaus gyvenimą. Jaunimas turi išgirsti tą kvietimą ir jausti pareigą įsijungti į darbą. Jauniems

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

TRAKŲ SENOSIOS MUZIKOS IR ŠOKIO ANSAMBLIS

Ansamblis į mūsų dvidešimtąjį amžių atnešė Petrarkos ir Rafaelio, Šekspyro ir Leonardo da Vinci laikų dvasią, grožį, romantiką... Šiam ansamblui dar tik vieneri metai, tačiau jo atliekamą renesanso laikų muziką spėjo pamėgti daugelis — tie, kurie matė ansamblio koncertus Trakų pilies menėje, ir Meno darbuotojų rūmuose, ir per televiziją. Šiame vienetė — profesionalūs muzikantai, buvę Vilniaus universiteto liaudies dainų ir šokių ansamblio šokėjai, konservatorijos diplomantė vokalistė Gintarė Skerytė.

Ansamblio repertuaruose — XV, XVI, XVII amžių pradžios instrumentinė muzika, iškilmų ir buitiniai šokiai. Senoji muzika grojama instrumentais, atėjusiais dar iš to laikmečio — išilginės fleitos, karnamuza, klavesinas, o taip pat smuikas ir violončelė. Ansamblui vadovauja Jūratė Mikiškaitė. ("Tarybinė moteris")

POETO KŪRYBOS VAKARAS

Jau praėjo septyniolika metų, kai buvo išleistas anksti mirusio poeto Vytauto Mačernio eilėraščių rinkinys "Žmogaus apnuo-

žmonėms reikia stengtis suprasti, kad be jų lietuviybės liepsna išsivijoje greitai užges.

Nors pavergtoje Lietuvoje priešas visokiais būdais naikina tautinį sąmoningumą, mes išsivijoje turime būti stiprūs. Jeigu mūsų jaunimas jaus pareigą dirbti lietuviškoje veikloje, mūsų senoji, garbingoji lietuvių tauta niekada neišnyks.

ginta širdis". Tai buvo pirmoji skaitytojų pažintis su poeto kūryba. Dabar ši knyga tapo bibliografinė retenybė. V. Mačernio poezijos gerbėjų yra gana daug. Kaip tik tai ir paskatino Lietuvos valstybinės bibliotekos darbuotojus surengti poeto kūrybos vakarą.

Filologijos mokslų daktaras V. Kubilius trumpai apžvelgė V. Mačernio gyvenimą, kūrybą. Kaip ją suvokia dabartinė jaunoji karta, kalbėjo Lietuvių kalbos ir literatūros instituto mokslinė bendradarbė S. Laurančikaitė. Poetas E. Matuzevičius papasakojo daug prisiminimų.

Vakarą užbaigė literatūrinis - muzikinis montažas, kurį atliko aktorė L. Stepankaitė ir pianistė V. Baltuonytė. Jame skambėjo V. Mačernio poezija, S. Vainiūno bei O. Balakausko muzika. ("Tiesa")

DIDYSIS PRIZAS — KAUNIEČIUI

Kovo mėn. Taline įvyko tarprespublikinės foto parodos "Gintaro kraštas-87" vertinimo komisijos posėdis. Didysis prizas už nuotraukų seriją "Paskutinieji namai" paskirtas kauniečiui R. Požerskui.

Jau ne pirmas dešimtmetis Lietuvos, Latvijos ir Estijos fotografai rengia tarprespublikines fotobienales. Šiais metais vertinimo komisijai teko peržiūrėti daugiau kaip 1000 fotografijų. Pusė darbų atrinkta parodai. Parodos medaliais apdovanoti kaunietis R. Juškelis už seriją "Disko" ir vilnietis A. Būdvytis už spalvotų nuotraukų rinkinį. Diplomais apdovanoti — R. Zacharevičius, A. Sutkus, R. Paknys, V. Butyrinas ir kt. autoriai. ("Tiesa")

TEATRO DIENA KAUNE

Kauniečiai teatro šventę minėjo dvi dienas. Profesionalams abu kartus buvo suteiktas malonumas būti gerbiamaisiais žiūrovais. Kovo mėn. 27 d. Sporto nalėje surengtas teatralizuotas humoristinis koncertas, kuriame dalyvavo saviveiklininkai — muzikantai, dainininkai, šokėjai. Kovo 28 d. popietę Laisvės alėjoje prasidėjo karnavalas. Šventinėje eisenoje žygiavo daugybė teatro mylėtojų: liaudies kolektyvų, dramos būrelių artistų. Trijose aikštelėse vyko vaidini-

mai, veikė teatro loterija (laimėjimas — bilietas į vieną iš trijų Kauno teatrų).

Abu renginius režisavo A. Norvila, apipavidalino Z. Mackevičiūtė. ("Literatūra ir menas")

KAS PAVOJINGESNIS: GIRTAS PRIE VAIRO, AR PĖSČIAS GATVĖJE?

Prie vairo išgėrusių mažėja. Deja, ne visur. Vilniuje, Palangoje, Varėnos ir kituose rajonuose pernai jų pastebėta daugiau negu užpernai. O štai šiemet vasario 24 d. mirtis ištiko visą neblaivų "Žigulių" ekipažą Jurbarko rajone. Žuvo keturi Viešvilės profesinės technikos mokyklos gamybinio mokymo meistrai. Skaudi avarija įvyko ir Kuršėnų-Mažeikių kelyje. Balandžio 4 d. niekur nedarantis apkaušęs Albinas Grinius su savo "Moskvičiumi" šiurkščiai pažeidė eismo taisykles ir stuktėlėjo į priešais važiuosią "Volgą". Iškart mirė jos vairuotojas, sužeisti trys keleiviai.

Čia kyla paradoksalios mintys. Kas pavojingesnis: girtas prie vairo ar pėsčias gatvėje? Pernai Lietuvoje pėstieji sukėlė net 200 avarinių situacijų, tačiau dėl neblaivių vairuotojų kaltės žymiai daugiau nuostolių. Nepalyginamai skaudesnių. Girtas pėsčias žmogus antrą kartą pakliūva į blaivyklą. Be šimto rublių baudos neišsisuks, neskaičiuojant mokesčio už "medicines ir kitas paslaugas". Jį dar svarstys kolektyve, gal ir tarnyboje pažemins ar apskritai teks su darbovieta atsisveikinti. Tegu jis nieko nenukriaudė, nieko neužgavo, nebent savo žmogiškąjį orumą pamynė. O girtas prie vairo — tai potencialus nusikaltėlis. Ir jam — ta pati šimtinė. Taip atsiperka tūkstančiai.

Iš viso 1985 m. buvo sulaikyti 29.315, o 1986 m. 20.358 neblaivūs transporto priemonių vairuotojai. Daugiau kaip šeši tūkstančiai jų atsipirko pinigineis baudomis. ("Literatūra ir menas")

VAIKAI ŽŪSTA UGNYJE

Gaisrų statistika teigia, kad kas aštuntą gaisrą Lietuvoje sukelia vaikai. Vaikai, palikti ilgesniam laikui be priežiūros, pasijun-

ta namų šeimininkais, ir neatsargumas ar išdykavimas neretai baigiasi skaudžia nelaimė.

Praėjusiais metais Lietuvoje užregistruota per 300 gaisrų, kurių kaltininkai buvo vaikai, išdykavę su ugnimi. Liepsnose žuvo 26 vaikai. Šiemet dėl tos pačios priežasties jau kilo 26 gaisrai, o ugnis nusinešė septynių vaikų gyvybes.

Neretai gaisruose žūva iš karto ne vienas, bet du ir daugiau vaikų. 1986 m. taip trys vaikai žuvo Šalčininkų rajone, po du Joniškio ir Šilutės rajonuose. Ne išimtis ir šie metai. ("Tiesa")

1986–1987 M. ŽIEMA LIETUVOJE

Dzūkai sako: po karštos vasaros lauk šaltos žiemos. Šiemet liaudiška prognozė pasitvirtino.

Rudenį dar ilgai virš Žuvinto suko gulbės, didžiosios antys, laukinės žąsys. Didieji ežerai — Dusia, Vištytis laikėsi ilgai neužšalę ir ledų nelaisvėn pasidavė tik Naujųjų metų išvakarėse. Ten buvo susitelkę Lietuvos vandeniniai paukščiai. Užšalus ir šiems giliesiems vandenims, paukščiai blaškėsi, ieškojo atvirų vietų, prieglaudos.

Ilgai ir atkakliai su šalčiu kovojo smilginiai strazdai. Šaižiai čirškė, striksėjo soduose, parkuose, bet po kelių speigo dienų išlėkė į pietus. Kur šilčiau pasitraukė žiemoj antys kovai. Pasiliko tik patys ištvermingiausi ir tie, kurie susirado pastovius maisto šaltinius — prie mėsos kombinatų, fermų, kompleksų, savartynų.

Nutilo, susigūžė palios, jokio judėjimo ežere, jo augalijos džiunglėse. Tylu ir ramu, apmirė visa gamta. Net pilkosios varnos nutilo, nesimatė nuolat zujančių nenuoramų šarkų. Nustojo čiauškę žvirbliai. Tūno ir kantriai visi laukia, kas čia bus toliau? Įdomu, ar paukščiai nujautė tokius šalčius. Mėgėjai skaičiuoti rekordus nemažai ką galės pasižymėti apie praėjusią žiemą. Sausio pradžioje ar ne šalčiausia naktis buvo per kelias dešimtis metų. Kažin kada dar taip ilgai buvo be atšilimo, be atodrėkių. O kada buvo tiek sniego, kad nuošalesniu keliu nei pavažiوسي, nei pėsčias paeisi.

Vėjai žarstė sniegą, tarsi pajūrio smėlį. Jis buvo bangomis bangelėmis išvingiuotas. Nesunku jame buvo pastebėti ir pėdų pėdelių raizgalynes — pamiškėse, palaukėse smulkieji žvėreliai, paukščiai ieškojo ir užuovėjos, ir žmogaus pagalbos. Džiugu buvo pasižvalgius po naujuosius Vilniaus rajonus — balkonai, krūmai palangėse, kiemų medeliai mirgėjo lesyklėlėmis ir aplinkui besisukiojančiais paukščių pulkeliais.

Prieš artinantis žiemai, rudenį Žuvintą griūte užgriuvo laukinės žąsys. Lapkričio pabaigoje jų suskaičiuota per 20 tūkstančių baltakakčių bei želmeninių. Gruodžio viduryje Žuvinte vis dar tebegyveno 6-8 tūkstančiai žąsų. Jos lekiojo kiekvieną rytą iš ežero į laukus ganytis, o vakare vis sugrįždavo ramiam poilsiui, nakvynei. Toks ilgas žąsų stovyklavimas užmigdė visų budrumą. Buvo padarytas klaidingas sprendimas, kad šie paukščiai pranašauja lengvą žiemą. Kai šaltis susigriebė, žąsys ramiai sau nugirksėjo padebesiais į pietvakarius. Pasirodo, kad ne jos tikrieji sinoptikai.

Sausio viduryje ledas pastorėjo iki 30-35 cm. Jei ir toliau storės, pasieks sekumose dugną, užtvers prieigas. Pabėgs žuvis, ir ūdroms teks badauti. Šitai nujausdamos, jos iš anksto pasirūpino savo likimu. Ūdros prietemų mėgėjos, dažniau ir daugiau keliauja naktį. Dabar kažkas atsitiko — ūdros sukruoto dieną. Išsikrapštė iš savo užsnigtų žemutinių tunelių, landų ir bėgiojo ledu. Įdomu, kad ūdros išėjo paviršiun įvairiose ežero vietose vienu ir tuo pačiu laiku. Visų jų keliai vedė į upes — Bambeną, Kiaulyčią, Dovinę. Jos nujautė nelengvą žiemą. Iš anksto pasirūpino savo likimu. Upėse kas kita — čia veržlios tėkmės, paslaptingi priekrančių labirintai, čia žuvų niekada netrūksta. ("Tiesa")

■ JAV vyr. teismas patvirtino Oregono teismo sprendimą, kuriuo valdinėse mokyklose draudžiama mokytojams dėvėti vienuolišką drabužį. Byla iškilo, Indijos vienuoliui norint mokykloje dėvėti savo baltą drabužį.

■ JAV-se 15-je kitataučių parapijų 1986 m. buvo rinkliavos Lietuvių religinei šalpai.

Skyrių tvarko JUOZAS VAIŠNYS, S.J.

NEBŪKIME PER DIDELI PURISTAI

Nėra gera per daug vartoti tarptautinių žodžių ar skolinių, jeigu mes savo kalboje jiems turime gerų atitikmenų. Bet kartais be tokių svetimos kilmės žodžių labai sunku arba ir visai neįmanoma išsiversti. Šį klausimą tiesiogiai ar netiesiogiai yra palietęs L. Dambriūnas savo straipsnyje "Bendrinė kalba išeivijoje" ("Gimtoji kalba", 1963 m., Nr. 2, 3-4).

"Bendrinė, kaip ir apskritai, kalba niekada nėra galutinai užbaigtas kūrinys, kuris tikėtų jei ne visiems, tai bent labai ilgiems laikams. Kalba, kaip žinoma, kinta, kintant pačiam gyvenimui. Bet ji gali kisti dviem linkmėm — pažangos, tobulėjimo ir atžangos, smukimo linkme. Tatai priklauso nuo kultūrinės linkmės tų žmonių, kurie tą kalbą vartoja. Gi pačių kalbos vartotojų kultūrinis lygis, jų kultūriniai polinkiai didžia dalimi priklauso nuo aplinkos, kurioje jie gyvena. Tauta, gyvendama laisvą, nepriklausomą gyvenimą, turi tinkamas sąlygas kurti savo originaliai kultūrai, o tuo pačiu ir savo originaliai bendrinei kalbai, kuri yra tos kultūros išraiška. Kai tauta nėra laisva, ji negali laisvai kurti ir savo originalios kultūros, o tuo pačiu ir savo originalios bendrinės kalbos. Net ir geriausiu atveju viešpataujanti tauta primeta pavergtai tautai ne tik savo valdžią, savo gyvenimo būdą, bet ir savo specifinę terminologiją bei kitas kalbos savybes. O ką bekalbėti apie tokį atvejį, kai pavergėjas sąmoningai stengiasi pavergtą tautą bei jos kalbą silpninti, jos originalumą slopinti.

Savaime suprantama, kad šiuo metu Lietuvoje normali bendrinės kalbos raida yra geroka; sutrukdyta. . . Suprantama taip pat, kad bendrinei lietuvių kalbai normaliai vystytis nėra tinkamų sąlygų ir už Lietuvos ribų. Lietuviai, kaip ir visi išeiviai, atsidūrę kuriame nors kitame krašte, gyvena labai nepalankioje kalbiniu atžvilgiu aplinkoje. Vietinė valstybinė kalba stipriai veikia atsineštines imigrantų kalbas įvairiais atžvilgiais. Ypač neišvengiama ateiviams valstybinės kalbos terminologija krašto vietovių, administracinės struktūros, švietimo, susiekimo bei kitose kasdieninio gyvenimo srityse. Jau vien ši terminologija suteikia ateivių kalbai specifinį atspalvį, kuriuo ji skiriasi nuo savo tėvynėje vartotos kalbos. Todėl ir lietuvių bendrinė kalba, atsinešta iš tėvynės, naujoje vietoje negali išlikti visai nepakitusi. Pirmiausia ji papildoma nauja tam tikrų sričių terminologija. Joje atsiranda daugiau skolinių iš valstybinės kalbos. .. Tie skoliniai bei kitos naujovės nėra, žinoma, kažkas ypatinga, kas iš esmės pakeistų kalbą. Skolinių juk turi kiekviena kultūrinė kalba. Ir mūsų bendrinė kalba jau seniai naudojasi įvairiais skoliniais. Jų turime labai senų ir naujų, paskolintų iš artimų kaimynų ir iš nekaimyninių šalių. Žymią dalį sudaro vadinamieji tarptautiniai žodžiai, vartojami daugely kultūrinių kalbų. Todėl, neišvengę tų skolinių praeityje, mes negalime jų visai išvengti ir dabartyje, ypač gyvendami išeivijoje. Šio rašinio tikslas kaip tik ir yra pasiaiškinti, ką mes galime pasisavinti iš vietinės (šiuo atveju anglų) kalbos ir koku būdu, kokia forma pasiimtas dalykas vartotinas. Bendras nusistatymas turėtų būti, kad priimamos tos naujovės bei tie skoliniai, kurie mūsų bendrinei kalbai būtini ar kurie šio krašto aplinkybėmis pateisinami. Ir atvirkščiai, nepriimtinos tos naujovės, kurios nepateisinamos nei pačioje mūsų kalboje, nei gyvenamoje aplinkoje. Štai keletas atvejų, kur su tomis naujovėmis tenka susidurti.

Pirmiausia naujame krašte susiduriame su valstybinių įstaigų pavadinimais. Pagal jau nusistovėjusį įprotį lietuviname papras-

tai angliškus terminus ar jų dalis, bet nekeičiame lotyniškųjų. Todėl ministerijas čia vadiname *departamentaisis*, nors Lietuvoje tai reiškė tik ministerijos skyrių. Sakome: *valstybės departamentas* (Department of State), *gynybos departamentas* (Department of Defense), *žemės ūkio departamentas*, *vidaus reikalų departamentas*, *teisingumo departamentas* ir t.t. Panašiai ministerius vadiname *sekreteriais*, nes jie čia taip vadinami. Sakome *valstybės sekretorius* (Secretary of State), gynybos sekretorius ir t.t. Išimtį čia sudaro teisingumo ir pašto departamentų viršininkai. Pirmasis vadinamas generaliniu prokuroru (Attorney General). Bet kadangi prokuroras nedaug ką čia mums pasako, tai jį galima vadinti ir *teisingumo ministriu*. Taip pat ir pašto valdytoją, kuris čia vadinamas Postmaster General, galima vadinti *pašto ministriu*. Under Secretary lietuviškai bus *pasekreterius*, o Assistant Secretary — *sekreteriaus padėjėjas*. Suprantama, kad kitų valstybių įstaigas bei jų vadovus vadiname ministerijomis bei ministeriais, jei tose šalyse jie taip vadinami, pvz., Kanadoje.

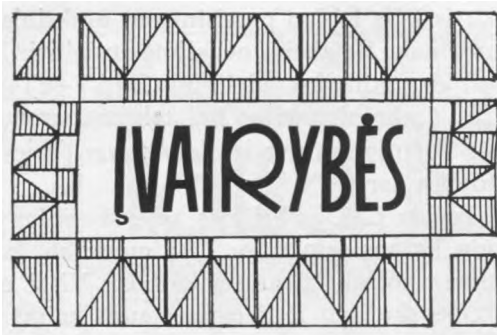
Ministeriu kabineto vadovus vadiname *premjeriais* ar *ministeriais pirmininkais* (Prime Minister) pagal tai, kaip jie kuriam krašte vadinami. Vokietijoje ministeris pirmininkas vadinamas *kancleriu*. Įvairių kraštų parlamentus ir vadiname *parlamentais* arba specifiniais pavadinimais, jeigu jie tokius turi. Pvz., JAV parlamentą vadiname *Kongresu*, kurį sudaro senatoriai ir Atstovų Rūtų nariai. Šiuos pastaruosius (kongresmanus) galime vadinti *kongresininkais*, kaip polismanus vadiname policininkais. Atstovų Rūmų vadovą (Speakerį) galime vadinti *pirmininku*. Lietuvos ir Lenkijos parlamentai, kaip žinoma, vadinami *seimais*. Miestų galvas Lietuvoje vadinome *burmistrais*, šį vokiškos kilmės pavadinimą (Bürgermeister) pasiskolinę iš lenkų (burmistrz). Čia mūsų laikraščiai vartoja *majoro* (ang. mayor) ar *mero* (prc. maire) pavadinimus. Žinoma, nėra būtino reikalo kovoti dėl *burmistro*, kuris mūsų kalboje yra tiek pat svetimas, kaip ir *meras* (majoras),

ir kuris šičia labiau pateisinamas praktiniais sumetimais. Be abejo, negalime apsieiti ir be *maršalo* (policijos viršininko JAV-se) ir *šerifo* (administracijos bei teismo pareigūno). Vartojamas dar ir *aldermanas* (miesto valdybos narys)“.

Toliau L. Dambriūnas apie skolinius iš anglų kalbos taip rašo: "Ar nuostabu, kad turime skolinių iš anglų kalbos? Visai ne. Juk, be skolinių iš lietuvių tautos kaimynų (slavų bei germanų), turime eilę skolinių ir iš tolimesnių tautų, pvz., prancūzų kalbos. Štai jų keletas: *alėja, balansas, bufetas, bulvaras, ekranas, estafetė, miražas, parašutas, pomidoras, portfelis, redakcija, redaktorius, reklama, reklamuoti, seansas, tiražas, vitražas* ir kt. Šiuos žodžius vartoja ne tik lietuviai, bet ir kitos tautos. Tai irgi tarptautiniai žodžiai, kaip ir daugelis graikų bei lotynų kilmės žodžių. Panašių tarptautinių žodžių skolinių turime ir iš anglų kalbos. Štai jų žinomiausieji: *beisbolas, biznis, boikotas, bosas, filmas, filmuoti, flirtas, flirtuoti, finišas, fokstrotas, folkloras, futbolas, interviu, lyderis, lincas, mitingas, partneris, piknikas, rekordas, reporteris, sportas, startas, streikas, streikuoti, trestas...* arba naujausieji: *buldozeris, eskavatorius, kombainas, konvejeris, radaras, tvistas* ir kt. Pastaruoju metu laikraščiai ima vartoti *marinas* — karinio laivyno spec. dalinio (Marine Corps) karys ir *šėras*, kuris vartojamas vietoj taip pat svetimo žodžio *akcija*.

Kai kuriems šių žodžių mes turime lietuviškus pakaitalus, pvz., *verslas* (biznis), *baigmė* (finišas), *tautosaka* (folkloras), *pasikalbėjimas* (interviu), *vadas* (lyderis) ir kt. Tačiau nelaikome barbarizmais, t.y. visai nevartotinais žodžiais, nė šių angliškųjų. Taip elgiamės tuo pačiu pagrindu, kaip ir vartodami lotyniškuosius *progresas, evoliucija* greta lietuviškųjų *pažanga, raida* ar prancūziškus *balansas, paltas* šalia *pusiausvyra, apsiaustas*“.

■ Popiežius Jonas Paulius II sausio 1 d. Šv. Petro bazilikoje pamoksle apžvelgė svarbiausius 1987 m. įvykius, jų tarpe paminėjo ir Lietuvos krikščionybės jubiliejų.

KASDIENINĖS MŪSŲ DUONOS...

Harvardo universiteto mokslininkai ištyrė, kad duona ramina nervus. Tokią pat išvadą padarė ir kai kurių kitų medicinos institutų darbuotojai. Jie pataria prieš einant gulti šiek tiek suvalgyti duonos, kad apramintum nervus ir geriau miegotum. Bet jie nepataria daug duonos ar pyrago vartoti per pusryčius, nes šie valgiai, ramindami nervus, sumažina intelektualinės veiklos lygį.

GRIAUSTINIO SALA

Javos salos gyventojams griaustinis yra toks pat įprastas, kaip didmiesčio gyventojams transporto triukšmas. Šioje saloje perkūnas trunka ir žaibuoja 300 dienų per metus. Ekvatoriaus šalių pakrantėse yra pačios geriausios sąlygos susidaryti griaustinių debesims. O Javos sala dėl jos geografinės padėties ir meteorologinių sąlygų pasiekė rekordą — tapo "griausmingiausia" sala pasaulyje.

APŠVITINIMAS CIGARETE

Visi žinome, kad nikotinas kenkia žmogaus organizmui. Amerikos mokslininkai ištyrė, kad cigaretės turi nemažą radiacijos dozę. Jie kruopščiai tyrė rūkorių kraujo sudėtį ir atrado, kad jame yra daug polonijaus — radioaktyvaus elemento. Tyrinėtojai pabrėžė, kad polonijaus poveikis žmogaus organizmui yra toks pat, kaip ir ilgo švitinimo rentgenų.

PASITVIRTINO HIPOTEZĖ

Kvinslendo (Australijoje) ūkininkas atsitiktinai padarė labai svarbų mokslinį atradimą: surado gerai išsilaikiusius labirintodonto griaučius. Šio priešistorinio gyvūno ūgis buvo 3 metrai. Jis gyveno mūsų planetoje prieš 230 milijonų metų. Šis tolimas dabar gyvenančių salamandrų ir amfibijų protėvis buvo tipiškas Pietų Amerikos faunos atstovas. O tai patvirtina labai paplitusią hipotezę, kad Pietų Amerika ir Australija tolimoje praeityje buvo vienas kontinentas.

MERGAITĖS IŠTEKĖJIMO AMŽIUS

Indijos Mamilnado valstijoje yra toks paprotys: jei mergaitė neištekėjo iki 16 metų, tai ji eina tarnauti į šventyklą. Visi įsitikinę, kad, sulaukusi tokio amžiaus, ji neturi šansų ištektėti.

GYDYMAS VAISTAŽOLĖMIS

Bulgarijoje liaudies medicina plačiai vartoja vaistažoles, bet jų vartojimas paplitęs ir gydymo įstaigose. Jau 30 metų Sofijoje veikia speciali ligoninė, kur įvairios ligos daugiausia gydomos vaistažolėmis. Bulgarijoje kasmet parduodama 8 tūkstančiai tonų vaistažolių. Vaistažolėmis daugiausia gydoma bronchitas, astma, įvairūs skrandžio negalavimai.

KAIP GAŠDINAMI TIGRAI

Indijos mokslininkų dėka Bengalijos tigrų skaičius stabilizavosi. Pavyzdžiui, Gango deltos rajone, palyginti su 1973 m., jis net padvigubėjo. Šiuo metu ten yra 260 dryžuotųjų plėšrūnų. Deja, padaugėjus tigrų, jie pradėjo užpuldinėti aplinkinių kaimų žmones, renkančius miške žagarus, kopinėjančius medų ar gaudančius žuvis.

Plėšrūnams atgrasinti nuo tokių puldinėjimų buvo pagaminti specialūs manekentai, aprenkti taip, kaip aplinkinių kaimelių gyventojai. Be to, jie skleidžia žmogaus kvapą. Į jų kaklą (vieta, kur paprastai įsminga tigrų dantys) įvesta 250 voltų elektros įtampa. Ją tiekia speciali baterija. Įvairiose miško vietose buvo pastatyta 15 tokių manekėnų. Aštuonis iš jų užpuolė tigrai. Liudinkai matė, kaip plėšrūnai, siaubingai maurodami, bėgo tolyn nuo savo aukos. Priemonė buvo veiksminga: tigrai pradėjo vengti žmonių. Taip rašo "Mokslas ir gyvenimas", 1987 m., Nr. 1.

EIFELIO BOKŠTO ŠIMTMETIS

Po dvejų metų Paryžiaus Eifelio bokštas minės savo šimtmetį. Per tuos metus visko būta: norėta bokštą išardyti, nes jis neva gadinęs sostinės vaizdą. Hitlerininkai ruošėsi jį susprogdinti, o vienas amerikiečių milijardierius siūlėsi jį pirkti ir parsigabenti į Ameriką. Tačiau bokštas tapo Paryžiaus simboliu, ir paryžiečiai net nepagalvojo, kad bokštą būtų galima demontuoti. 1981 m. Eifelio bokštas buvo kapitališkai remontuotas, o 1986 m. pradžioje — pasipuošė šviesomis: dabar sutemus jį apšviečia 292 prožektoriai. Eifelio bokšto šimtmečiui inžinieriai numato senus hidraulinius lifthus pakeisti šiuolaikiniais ESM valdomais keltuvais. ("Mokslas ir gyvenimas", 1987 m., Nr. 1).

Nėra laisvas tas, kuris savo kūnui vergauja.

Seneca

Šeimoje gimė dvynukai. Penkiametis Rimukas klausia tėvą: "Tėveli, ar juos abu pasiliksimė sau, ar pasirinksimė vieną?"

*

Jaunas vyrukas svečiuose giriasi:

— Mesti rūkyti labai lengva.

— O iš kur tu žinai?

— Aš tai labai gerai žinau, nes jau koki šimtą kartų mečiau.

*

Mama veda Algiuką pas gydytoją. Tas gydytojas mėgo su vaikais pasikalbėti, pajuokauti, patikrinti jų žinias apie žmogaus kūną. Patempęs Algiuką už ausies, jis klausia:

— Vaikeli, ar čia tavo nosis?

Išsigandęs ir nustebęs berniukas pažiūri į mamą ir sako:

— Mamyte, geriau einam pas kitą daktarą.

*

Teologijos studentas per klaidą pataikė į medicinos paskaitų salę. Profesorius klausinėjo studentus apie nuodus:

— Ką duotum asmeniui, išgėrusiam hidrocianido nuodų?

— Paskutinį patepimą! — iš savo kėdės net šoktelėjęs, sušunka teologijos studentas.

*

Išsimylėjęs puola ant kelių ir peršasi savo merginai:

— Brangioji, noriu būti tavo gyvenimo draugas amžinai!

— Pasiieškok kvailesnės! — atkerta ji.

— Kad tu — vienintelė. . .

*

Kai Sovietų Sąjungoje lankėsi Billy Graham, kartą aikštėje jis kalbėjo būriui susirinkusių žmonių. Tarp jų maišėsi ir KGB agentas. Pamatęs ten kaimietę, kuri rankose laikė seną, jau gerokai apdėvėtą rožančių, ją piktai paklausė:

— Ko tu čia atėjai ir kam laikai rankose tą kvailą daiktą! ?

— O, labai paprastai, — atsako moteriškė, — aš noriu parodyti tiems naiviems kapitalistams, kad pas mus yra visiška religijos laisvė. . .

*

Brežnevas, lankydamas kolūki, klausia mažą mergytę:

— Ar tu mane pažįsti, ar tu žinai, kas aš esu?

Mergaitė abejingai pažvelgia į jį. Tada jis nustebęs sako:

— Ką? Tu manęs nepažįsti? Aš esu tas, kuris jums davė viską, ką jūs turite!

— Tėti, tėti! — sušunka mergaitė. — Žiūrėk, čia atvyko mūsų dėdė Jonas iš Amerikos! . .

TRUMPAI IŠ VISUR

■ Graikijos parlamentas priėmė įstatymą, kuriuo nusavinamos bažnytinės žemės, perimant jas valstybės žinion, steigiant kooperatyvinius ūkius.

■ Popiežius Jonas Paulius II kovo 31 - balandžio 13 d. aplankė 19 miestų Urugvajuje, Čilėje ir Argentinoje. Buvo iškilmingai priimtas Urugvajuje. Čilėje, net ir kalbėdamas per televiziją, pasmerkė nedemokratinę gen. Augusto Pinochet vyriausybės liniją. Kalbėjo per katalikų televiziją. Balandžio 3 d. arti milijono Čilės žmonių buvo pamaldose. Įvyko nedidelė demonstracija prieš vietinį režimą. Grupė emė akmenimis apmėtyti policiją, žurnalistus, net ir kunigus. Policija panaudojo vandens patrankas, net ir ašarines dujas, kol apvaldė minią. Popiežius vizitavo prezidentą jo rūmuose, bet rado progą pažymėti, kad yra reikalas įvesti pilną demokratinę tvarką. Popiežius nuvyko į netikėlių rajoną, kur buvo susirinkę 500.000 žmonių. Jis pareiškė, kad prievarta neišspręs problemų. Pirmą kartą paskutiniu laikotarpiu popiežius Verbų sekmadienį praleido ne Romoje, o Argentinos sostinėje Buenos Aires. Į pamaldas susirinko apie milijonas žmonių. Colon teatre popiežius kalbėjo į susirinkusius 2.500 intelektualų, aktorų. Dalyvavo ir Nobelio laureatas L.F. Leloir bei taikos premiją laimėjęs kovotojas dėl žmogaus teisių P. Esquivel. Mišiose dalyvavo ir Argentinos prezidentas R. Alfonsin.

■ Didžiojoje Britanijoje XVI amžiaus pabaigoje nukankinti anglai katalikai lapkričio mėnesį bus paskelbti palaimintaisiais. Reikšminga, kad anglikonų Bažnyčios primas dr. Runcie pareiškė, jog ir jie džiaugiasi kad bus pagerbti tie 63 kunigai ir 22 pasauliečiai, gyvybės auka liudiję ištikimumą savo tikėjimui.

■ Vokietijos vyskupai to krašto katalikų Bažnyčios vardu paskelbė pareiškimą Lietuvos krikšto jubiliejaus proga. Pareiškite pasakytą: “Vokietijos vyskupai ir katalikų Bažnyčia Vokietijoje artimu ryšiu jungiasi su kovojančiais prieš bedievybę ir nebijančiais patekti už kalėjimo grotų broliais ir sesėmis lietuvių katalikų Bažnyčioje... Vokietijos vyskupai, solidarizuodami su lietuviais vyskupais, kreipėsi į Sovietų Sąjungos vyriausybę, prašydami “laikyti Jungtinių Tautų visuotinio žmogaus teisių pareiškimo bei Helsinkio konferencijos baigiamojo akto, gerbti lietuvių teises, grąžinti tikintiesiems Vilniaus katedrą bei Šv. Kazimiero šventovę ir Taikos Karalienės šventovę Klaipėdoje”.

■ Pietų Korėjoje valstybės prezidentas Chun Doo Hwan paskelbė, kad jis parinks pats savo įpėdinį, be jokių rinkimų. Atsiliepdami į tai 14 katalikų kunigų Kwangu mieste balandžio 21 d. paskelbė bado streiką. Apie 60 seselių vienuolių, jiems solidarizuodamos, pasakė juos remsiančios savo maldomis.

■ Sovietų rašytojų sąjungos organas “Literaturnaja Gazeta” paskelbė pasikalbėjimą su Lenkijos katalikų Bažnyčios primą kard. Glemp. Tai padarė ryšium su Maskvoje kviečiama tarptautine konferencija taikos ir nusiginklavimo klausimais. Kard. Glemp pareiškė, kad tautų sugyvenimui svarbiausią pagrindą sudaro tautos interesų teisingas supratimas, pagarba tautų savitai kultūrai, istorinėms tradicijoms. Taikos kūrimui svarbu teisinga informacija. Kardinolas pasmerkė neteisingą žemės turtų paskirstymą.

■ Popiežius dar savo kelionės į Aziją metu pareiškė, kad apie jo kelionę į Maskvą negali būti kalbos, kol pirma jam nebus leista apsilankyti katalikiškoje Lietuvoje ir Ukrainoje.

■ Italijoje veikia Rytų Europos tikinčiųjų gynbos sąjūdis “Russia Christiana”. Savo leidiny sąjūdis pažymi, kad už geležinės uždangos leidžiami 23 slaptieji leidiniai, kurių žymiausias yra “Lietuvos katalikų Bažnyčios kronika”, o taip pat — “Aušra”. Primeną kalinamus tris lietuvių kunigus, rašo apie spaudos sunkumą Lietuvoje.

■ Lietuvių skautų fondas išleido laiškas ženkluką Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejui paminėti. Ženkliukas papuoštas liaudies motyvų kryžiumi. Įrašas lotyniškai: “Christianitas Lituaniae”. Tikimasi, kad visuomenė panaudos jį savo laiškas.

■ Prancūzų žurnalas “Famille Chretienne” (Krikščioniškoji šeima) išspausdino keliolikos puslapių priedą, kuriame keli autoriai supažindina su padėtimi Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Plačiai suminiami dabartiniai persekiojimai. Pažymima, kad pabaltiečiai yra neatskiriamai suaugę su krikščionybe.

■ Korėjoje 1985 m. katalikų skaičius paaugo 150.000. Įšventinti 47 nauji kunigai, 90 kandidatų į kunigus įstojo į seminarijas; vienuolių įžadus padarė 27 vyrai ir 52 seserys vienuolės. Katalikybės pradžia Korėjoje laikomi 1784 metai. Po to, devyniolikame šimtmetyje, siautė keturi persekiojimai, kurių metu nužudyta keli tūkstančiai katalikų. Iš jų popiežius Jonas Paulius II, 1984 m. lankydamas Korėją, 103 kankinius paskelbė šventaisiais.

■ JAV statistikos biuro duomenimis JAV-se vidutiniškai šeimai priklauso 2,67 žmonės. Pasiektas žemiausias laipsnis iki šiol.

■ Vatikanas paskelbė, kad popiežius Jonas Paulius II birželio 8-14 d. lankysis Lenkijoje. Vyks į devynis miestus: Varšuvą, Liubliną, Tarnau, Krokuvą, Ščeciną, Lodzę, Gdynią, Čenstakavą ir Gdanską, kur yra gimęs solidarumo sąjūdis.

■ Maskvos cirko nariai, būdami Italijoje, aplankė popiežių Joną Paulių II. Savo kalboje popiežius pažymėjo, kad cirkas ugdo solidarumo ir draugystės dvasią.

■ Lietuvos katalikų delegacija, kaip skelbia Kestono kolegija, kovo 17 d. lankėsi Maskvoje ir Gorbacioviui bei Religijų reikalų tvarkytojui įteikė prašymus, kad Vilniaus vyskupui Julijonui Steponavičiui būtų panaikintas ištėrimas ir būtų leista grįžti į savo vyskupiją. Prašymą pasirašė 15 vadovaujančių lietuvių.

■ Velykose prie Šv. Petro bazilikos, kur buvo popiežiaus pamaldos, susirinko apie 200.000 žmonių. Popiežius perdavė sveikinimus 51 kalba.

■ Irane ajatolos Chomeini režimas įkalino lenką misininką kun. Stanislovą Skucinskį, 36 m., lazarietį vienuolių narį.

■ Lietuvių Šv. Kazimiero kolegija Romoje šių metų pradžioje turėjo 20 studentų. Ne visi lietuviai.

■ Popiežius Jonas Paulius II suplanavo, pradedant Marijos metus, birželio 7 d., sukalbėti rožinį, transliuojant tą maldą visam pasauliui per satelitą. Bus panaudotos šešios kalbos. Popiežius kalbės rožinį iš Maria Maggiore bazilikos Romoje. Bus įjungta ir 12 Marijos šventovių pasaulyje.

■ Pietų Afrikoje, Transkei mieste, buvo įkalintas katalikų kunigas James Lee Kazimieras Paulsen, 51 m., Marianhill vienuolijos narys, dirbęs misijose. Buvo laikomas visą savaitę purvinoje 12 kv. pėdų celėje. Įtartas turėjęs ryšio su maištininkais.

■ Čikagoje per du dešimtmečius nebuvo skiriama naujų prelatų. Dabar pirmuoju popiežius Jonas Paulius II paauskštino lietuvių — kun. Juozą Prunskį. Tuo pasirūpino vysk. Paulius Baltakis, dalyvaujant ir kun. J. Šarauskui, gavęs pritarimą kard. J. Bernardino.

Juoz. Pr.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Antanas Paškus. KRIKŠČIONIS PSICHOLOGINĖJE KULTŪROJE. Kritinis skerspjuvis. Išleido Lituanistikos tyrimų ir studijų centras Čikagoje 1987 m. Viršelis Nijolės Palubinskienės. 215 psl., kaina 6 dol.

Autorius atvirai pažvelgia į dabartinę krikščionijos ir Katalikų Bažnyčios padėtį, į povatikanines nuotaikas, į naujas teologų įžvalgas bei klystkelius, kritiškai įvertina išlaisvinimo teologiją, dažnai pacituodamas šios teologijos atstovų pasisakymus, kurie dažnokai padvelkia marksizmu.

Juozas Keliuotis. DANGUS NUSIDAŽO RAUDONAI. Pirmosios tremties memuarai "Laisvę praradus". Išleido "Į laisvę" fondas lietuviškai kultūrai ugdyti 1986 m. Aplankas Ados Sutkuvienės. Kieti viršeliai, 358 psl., kaina nepažymėta.

Tai seniai laukta knyga, kurioje autorius aiškiomis spalvomis piešia klaidingus ištrėmimo vaizdus. Knygos intriga — kaip romano.

Kazys Bradūnas. KRIKŠTO VANDUO JONINIŲ NAKTĮ. Naujas eilėraščių rinkinys. Išleido Ateities literatūros fondas 1987 m. Knygos apdaila Vytauto O. Virkau. Leidinys puošniai iliustruotas lietuvių liaudies skulptūrų pavyzdžiais. Kieti viršeliai, 94 psl., kaina 8 dol. Galima užsisakyti šiuo adresu: Ateities literatūros fondas, 100C0 S. Bell Avė., Chicago, IL 60643.

Pagrindinė šio rinkinio eilėraščių tema yra krikščionybės ir senosios lietuvių kultūros sąlytis mūsų pačių dvasioje nuo priešistorinių laikų iki dabarties. Poetinėje plotmėje ši tema čia gvildenama kaip tik Lietuvos krikšto sukakties paraštėje.

PAVASARIO SAULĖ. Čikagos aukštesniosios lituanistinės mokyklos moksleivių metraštis 1986-1987 m. Redagavo Renata Naudžiūtė, Daiva Parakinaitė, Vidas Paulius, Dalė Vasiliauskaitė, Danguolė Vilutytė. Metraščio globejas Juozas Masilionis. Užsklandos Modestaitės ir Juozo Vilučio. Išleido Tėvų komitetas 1987 m. Daug nuotraukų iš mokyklos gyvenimo ir daug moksleivių rašinių įvairiausiomis įdomiomis temomis.

Į LAISVĘ. Nr. 99/136. Rezistencinės minties ir politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Juozas Baužys, 7225 W. Higgins Avė., Chicago, IL 60656. Administratorius J. Prakapas, 14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305.

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA. No. 69 ir 70. Adresas: 351 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207.

PIRMIEJI ŽINGSNIAI. Nr. 3/111. Kr. Donelaičio lituanistinių mokyklų mokinių laikraštėlis. Spaudai paruošia mokyt. Danutė Bindokienė. Rašo ir iliustruoja patys moksleiviai.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarlis. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Telef. 312-737-8400. Nekaltai Pradėtosios Švenč. M. Marijos seserų spaustuvė, Putnam, Connecticut 06260. Metinė prenumerata — 10 dol., atskiras numeris — 1 dol.